Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 281 (20. 249) • 1988 йил 6 декабрь • сешанба Баҳоси 3 тийин.

КПСС XXVII СЪЕЗДИ ҚАРОРЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРАМИЗ!

ХАЛҚНИНГ ТЎЛА ҲОКИМИЯТИ САРИ

СССР Олий Совети сессиясининг якунлари тўғрисида

Ўтган ҳафта мамлакатимизнинг сиёсий таржимаи ҳолига алоҳида сатр бўлиб ёзилади. КПСС Марказий Комитетининг бўлиб ўтган Пленуми, шундан кейин СССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўн иккинчи сессияси Бутуниттифоқ партия конференциясининг қарорларида белгиланган туб ўзгартишларга кенг йўл очиб берди. Сессияда қабул этилган қонунлар совет жамиятини демократиялаш, Советларнинг тўла ҳокимиятини таъминлаш ва социалистик ҳуқуқий давлатни барпо этиш йўлида катта қадам қўйилганини билдиради.

Давлат қурилиши соҳасида сиёсий ислоҳот ўтказиш тадбирлари тўғрисида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачев доклад қилди. Шундан кейин мамлакат Конституциясига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги ҳамда СССР халқ депутатлари сайлови ҳақидаги Қонун лойиҳаларининг муҳокамаси умумхалқ мунозарасининг зўр таассурот қолдирадиган якуни бўлди. Депутатлар сессия минбарига чиқиб гапирар эканлар, кун тартибидаги масалалар юзасидан овоз берар эканлар, сиёсий ислоҳот ғоясининг ўзини маъқуллашларини, уни амалда рўёбга чиқариш йўлларига муносабатларини равшан изҳор қилдилар. Сессияда чиқарилган хулоса шу бўлдики, сиёсий институтларни такомиллаштирмай туриб, Советларни халқ ҳокимияти ва ўз-ўзини бошқаруви вакиллик органлари тарзида қайта тикламай туриб, тараққиётимизни жадаллаштириб бўлмайди.

Партия қайта қуриш ғоясини ўртага ташлаган пайтдан буён ўтган уч ярим йилга назар ташлар эканмиз, бу вазифа 80-йилларнинг ўрталаригача йиғилиб қолган муаммолар ва бузилишларни идрок қилишдан тортиб, жамиятни соғломлаштириш ва халқ турмушини яхшилашнинг яхлит концепциясини шакллантириш орқали — барча соҳаларда амалий қадамлар қўйишгача нақадар изчиллик билан, конкрет тарзда амалга оширилаётганини кўрамиз. Иқтисодий, социал ва маънавий соҳалардаги қайта қуриш сиёсий ислоҳот билан мустаҳкамланмаса, қайта қуришга оид ҳамма жараёнлар юришмай қолиши муқаррарлиги ҳозир равшан. Шу боисдан ҳам XIX партия конференциясига тайёргарлик кўрилаётган вақтдан бошлаб жамоатчилик фикрида ўзгартишлар зарур, деган тушунча ўрнашиб қолди. Ўзгартишларнинг бош мақсади, ишлаб чиқаришда ҳам, давлатни идора қилишда ҳам меҳнат аҳлининг хўжайинлик мавқеини амалда қарор топтиришдан иборат.

Қонун лойиҳаларининг матбуотда эълон қилиниши омманинг қайтадан тикланаётган сиёсий активлигига янги қудратли омил бахш этди. Бу ҳужжатларни муҳокама қилишда миллионлаб киши қатнашди, ана шу «умумхалқ экспертизаси» давомида 300 мингтадан кўпроқ мулоҳаза ва таклиф айтилди. Депутатлар ўз сайловчиларининг хоҳиш-иродасини ифодалаб, муҳокамага қўйилган қонунлар моддаларининг ярмидан кўпроғига тузатишларни қабул этдилар. Шу тариқа мўлжалланган сиёсий ислоҳот программаси, келгусидаги бениҳоя муҳим ишнинг бутун ҳажми ва характери жамоатчилик томонидан тўла-тўкис қўллаб-қувватланди.

Советларнинг структурасини янгилаш, олий ҳокимият органларини, сайлов системасини шакллантириш ва уларнинг фаолияти тартиби — ислоҳот биринчи босқичининг асосий мазмунидир. Келгуси босқич эса ССР Иттифоқи билан унинг составига кирувчи республикалар ўртасидаги муносабатларни уйғунлаштириш билан боғлиқ бўлади, сўнгра жойлардаги ҳокимият қайтадан ташкил этилади. Айни вақтда эса, суд-ҳуқуқ системаси тубдан қайта қурилади. Бу вазифаларнинг ҳаммаси бир-бири билан ғоят боғлиқ бўлганлиги сабабли ишнинг бошланишида сусткашлик қилиш кейинги ҳамма босқичларни ҳам олислаштиришини, бинобарин, умуман қайта қуришни секинлаштиришни ҳам билдирган бўлур эди.

Эндиликда қонун тарзида тасдиқланган сиёсий ислоҳот ҳозирги, илк босқичининг асосий маъноси нимадан иборат? Гап совет социалистик давлати ва демократиясининг принципиал асосларини қайта тиклабгина қолмай, шу билан бирга, уларни чуқурлаштириш устида ҳам бормоқда. Бу, аввало, халқ вакилларининг органлари бўлмиш Советлар системасининг бирлигидан иборат, бунда ҳар бир Совет ўз территориясида олий ҳокимиятнинг бир қисми сифатида иш кўради. Умумиттифоқ ва республика даражаларида халқ депутатларининг съездлари олий бошқарув бўғини бўлиб қолади, бу съездлар Советларнинг бошқа бир жуда муҳим хусусиятини қайта тиклаши—унда давлат органлари билан аҳолининг оммавий ташкилотларини айни бир вақтда бирга қўшиши лозим бўлади. Яна бир гап: бундан буён депутатлик доимий қонун чиқарувчилик, бошқарувчилик, назорат қилувчилик иши бўлиб қолади, шу туфайли ўзимиз сайлаб қўйган вакилларнинг қабул этиладиган қарорлар мазмунига ҳам, шунингдек уларнинг амалга оширилишига ҳам амалий таъсири яна йўлга қўйилади. Энг муҳим давлат муаммоларини ҳал этишдаги коллегиаллик, ҳокимиятнинг юқоридан қуйигача назорат остида бўлиши, депутатлар томонидан актив қўллаб-қувватланган Конституцион назорат комитетининг тузилиши — мана шуларнинг ҳаммаси халқ ҳокимияти принципларини бузишга қарши пишиқ-пухта кафолатни вужудга келтириши лозим, халқ ҳокимияти эса ўз навбатида, қайта қуришнинг муқаррарлигини, унинг тобора ривожланишини таъминлаш имконини беради.

Депутатлар миллатлараро муносабатларга, марказ ва республикаларнинг ваколатларини аниқ белгилаб қўйишга алоқадор масалаларни кўриб чиқишга эътибор ва масъулият билан қарадилар. Гарчи республикаларнинг ҳокимият органларини конкрет равишда қандай тузиш келгуси босқичда белгиланиши лозим бўлса ҳам, ҳар қандай миллатга мансуб киши, ҳар бир республиканинг аҳолиси ҳозирги маданий эҳтиёжлар туфайли келиб чиққан ёки ўтмишдан қолган хоҳ иқтисодий, хоҳ ҳуқуқий муаммоларнинг ҳаммаси айни қайта қуриш доирасида, демократик муҳокама ва баҳамжиҳат позицияларни ишлаб чиқиш усуллари билан ҳал этилиши мумкин ва лозимлигига ҳозирнинг ўзидаёқ қатъий ишонч ҳосил қилиши кераклиги сессияда таъкидлаб ўтилди.

Бизда Советларнинг федератив давлат механизми бенуқсон ишлашини таъминлай оладиган ягона системаси мавжуд. Биз да яхлит халқ хўжалик комплекси мавжуд, бу барча республикалар экономикаси ва социал соҳаси жуда мустаҳкам ўзаро боғлиқлигига асосланган. Жойларнинг ташаббусини бўғиб қўядиган ўта марказчилик ҳам, маҳаллий якканаликка йўлидаги уринишлар, ўзаро муносабатлардаги гумонсираш ва сунъий тўсиқлар қўйиш ҳам ўзгартишларнинг муваффақиятига баб-баравар даражада халақит беради. Ҳаддан ошишлар ҳамиша ҳам бирлашиб кетади, улар бутун структурани бузиб юборади. Миллатлараро муносабатларни ленинча интернационалистик позицияларда соғломлаштириш йўлидаги куч-ғайратларгина самарали бўлади. «Мустаҳкам иттифоқ — кучли марказ ва кучли республикалардир» — мамлакат барча халқларининг манфаатларига мос бўлиб тушадиган шиор мана шундан иборат. Шу сабабли сессияда якдиллик билан қабул этилган сиёсий ислоҳотни амалга ошириш соҳасида бундан буёнги тадбирлар тўғрисидаги қарорда депутатлар орасида олимлар ва мутахассислар иштирокида ишчи группасини тузиш кўзда тутилди, бу группа ССР Иттифоқининг ва иттифоқдош республикаларнинг ҳуқуқ доирасини аниқ белгилаб қўйиш тўғрисидаги таклифларни тайёрлайди. Бу таклифлар ССР Иттифоқи билан иттифоқдош республикаларнинг сиёсий ва социал-иқтисодий манфаатларини янада тўлиқ таъминлаш имконини беради, миллатлараро муносабатларни уйғунлаштиришга хизмат қилади.

Маҳаллий ҳокимият органларини ҳам қатъиян янгилаш, уларнинг мустақиллигини мустаҳкамлаш сиёсий ислоҳотнинг энг муҳим вазифалари жумласига киришини сессияда сўзга чиққан депутатлар таъкидлаб ўтишди. Уларнинг пишиқ-пухта моддий-молиявий базасини вужудга келтириш, территорияларнинг ўзини-ўзи пул билан таъминлашига ўтиш, маҳаллий Советлар паноҳида демократия ҳамма шаклларининг мужассами тарзида ўз-ўзини бошқаришни зўр ғайрат билан қарор топтириш бунинг учун асос бўлиб хизмат қилади.

Сайлов системамизни тубдан янгилаш белгиланган ҳамма ўзгартишларнинг муваффақиятига кўмаклашмоғи лозим. Сессияда қабул этилган қонунлар ҳақиқатан ҳам танлаб олиш имкониятини очади, бу эса миллион-миллион кишиларни ўз хоҳиш-иродасини актив изҳор қилишга жалб этиш, қайта қуриш шароитида халқ манфаатларини муносиб равишда, фаол ҳимоя қиладиган депутатлар корпусини шакллантириш имконини беради. СССР халқ депутатларининг учдан бир қисми жамоат ташкилотларидан сайланиши принципиал янгилик бўлиб қолади. Бу масала хусусида сессиядан аввал ҳам, сессия минбаридан ҳам айниқса қизғин ва, айтиш керакки, бир-бирига зид мунозаралар бўлди. Бироқ пировард натижада бундай вакиллик қўшимча демократик институт бўлиб қолади, деган фикр ғалаба қилди. Чунки жамоат ташкилотлари мамлакатнинг деярли бутун аҳолисини ўз ичига олади. Демак, территориал ва миллий-территориал тузилмалар орқали бўлганидек, жамоат ташкилотлари орқали ҳам барча совет гражданларидан ҳокимият органларида вакиллар бўлади.

Эртага биз сайлайдиган депутатлар қандай кишилар бўлиши керак? — деган асосий саволга бўлғуси сайлов кампанияси жавоб беради. Бўлғуси халқ депутати кимнинг вакили эканлигидан қатъи назар, у Советда сиёсий арбоб тариқасида иш кўради, унинг вазифаси аввало ўз сайловчиларининг манфаатларини бутун халқнинг эҳтиёжлари билан, бутун жамиятни ривожлантириш вазифалари билан узвий равишда моҳирона боғлаб олиб боришдан иборат. Мамлакатнинг келажаги халқнинг ишонч мандатини қандай кишилар олишларига ҳал қилувчи даражада боғлиқ бўлади.

Олий Советнинг шу сессиясида асос солинган суд-ҳуқуқ ислоҳоти ҳам халқнинг ўз-ўзини бошқаришини чуқурлаштириш мақсадларига тўла-тўкис жавоб беради. Суд — ҳуқуқ-тартиботга риоя этилишининг асосий қуролидир, шу сабабли Конституцияга қабул этилган қўшимчаларда судьяларнинг мустақиллиги ва дахлсизлиги кафолатлари: уларнинг юқори Советлар томонидан сайланиши, ваколат муддатининг узайтирилиши ва бошқалар мустаҳкам белгилаб қўйилди. Айни вақтда судьяларнинг Советларга, халқ маслаҳатчиларининг эса ўз сайловчиларига ҳисобот бериб туриши кўзда тутилди, чунки биз барпо этаётган социалистик ҳуқуқий давлат қонунининг устунлигигагина эмас, шу билан бирга халқнинг ошкора, демократик назоратига ҳам асослангандир. Суд-ҳуқуқ ислоҳотининг бундан буёнги босқичларида қонунларимизнинг барча тармоқларини тубдан янгилаш, юрист кадрлар тайёрлашни ва улардан фойдаланишни яхшилаш, бутун халқнинг ҳуқуқий ва сиёсий маданиятини ошириш зарурлиги мана шундан келиб чиқади.

Биз ижтимоий тузумимизнинг жамики имкониятларини демократиялаш йўли билан намоён этишга интилганда, бу нарса бўшашувчанлик, ўзбошимчалик, бошбошдоқликка мутлақо зид эканини равшан англашимиз керак. СССР Олий Совети Президиумининг сессия арафасида бўлиб ўтган мажлисида мамлакатнинг барча меҳнаткашларига: коммунистлар ва партиясизларга, ветеранлар ва ёшларга, хотин-қизларга, зиёлиларга қаратилган — ғоят зўр масъулият кўрсатингиз халқ орасидаги чуқур жараёнларда, шу жумладан миллатлараро муносабатларда жамиятга зид, қайта қуришга қарши унсурлар авж олишига йўл қўймангиз, деган мурожаат янгради.

Демократия билан масъулият бир-биридан ажралмасдир. Қонун лойиҳаларининг муҳокамаси, мамлакат Олий Совети ушбу сессияси боришининг ўзи ҳамма учун — марказий ва маҳаллий ҳокимият органлари учун ҳам, кенг жамоатчилик учун ҳам, барча гражданлар учун ҳам демократия мактаби бўлиб қолди. Депутатлар шуни очиқ-ойдин айтишди: янгилаш вазифаларини ҳар қандай шаклдаги талабномалар тили билан, Конституцияга зид сиёсий қарорлар билан, ишлаб чиқаришдаги меҳнат маромини бузиш билан ёки кўча митингларни вақтидаги қатъий талаблар билан ҳал этиб бўлмайди. Ҳозир иш, турмушни янгичасига амалда ташкил этиш биринчи ўринга чиқмоқда. Ўз қайта қуришимизни ҳар қандай ёт нарсалардан, жамиятнинг диққат-эътиборини икир-чикир масалаларга чалғитиш йўлидаги уринишлардан, ҳам ўнг, ҳам сўлдан бўладиган бевосита хуружлардан эҳтиёт қилиб асрамоқ керак.

Партия ташкилотларининг вазифаси аҳолининг кучайиб бораётган сиёсий активлигини амалий ишлар изига сабот билан солиб туришдан иборат. Ҳақиқатни гапириш ва ҳимоя қилиш, одамларни ишонтиришни ўрганиш, жамиятда ҳар бир иш жойидаги ялпи куч-ғайратлар, юксак самарадорлик билангина, барча соҳаларда новаторларча, масъулиятли ёндашиш билангина Ватанимиз — Совет Социалистик Республикалари Иттифоқини ривожлантиришнинг долзарб муаммоларини ҳал этиш мумкинлигини аниқ-равшан тушуниб етишни қарор топтириш керак.

(«Правда» газетасининг 5 декабрдаги бош мақоласи).

ЙИЛИМИЗНИ МУВАФФАҚИЯТЛИ ЯКУНЛАЙЛИК!

• *ЗАМОНДОШИМИЗ*

Кончилар фахри

Бу йил Сурхондарё областидаги Шарғун кўмир конининг меҳнатсевар коллективи кўмир кони ишга тушганлигининг 30 йиллигини нишонлади. Жонажон корхонанинг юбилейи нишонланган табаррук йилда катта меҳнат муваффақиятлари қўлга киритилмоқда. «Средазуголь» ишлаб чиқариш бирлашмаси корхоналари орасида доимо пешқадамлик қилиб келаётган Шарғун конининг бунёдкорлари ўн иккинчи беш йилликнинг учинчи йилида ҳам яхши натижаларга эришмоқдалар. Кончилар ўн бир ойлик топшириқни ҳам ортиғи билан бажарганликлари тўғрисида рапорт беришди. Пландан ташқари истеъмолчиларга кўплаб «қора олтин» етказиб берилди.

Шарғунликларнинг бу муваффақиятида илғор кончилардан Абдураззоқ Хидиров, Ибодулла Абдиев, моҳир проходчи Абдужалил Тоҳиров ва бошқаларнинг ҳиссалари катта.

Конининг фахрий шахтёри Абдураззоқ Хидиров шахта ишга тушган дастлабки кундан бошлаб шу ерда ишлайди. Ўзининг меҳнатсеварлиги билан обрў, эътибор топди. Меҳнатдаги ютуқлари эвазига III даражали «Шахтёрлик шарафи» ордени билан тақдирланди.

Моҳир шахтёр Ибодулла Абдиев ҳам 20 йилдан буён меҳнат қилиб келмоқда. Ўзининг ғайрат-шижоати ва жонкуярлиги билан коллектив ўртасида танилди, яхши мураббий сифатида кўпгина шогирдларни вояга етказди. Булар билан шахта аҳли чинакам фахрланади.

Суратда: конининг фахрий шахтёри Ибодулла Абдиев.

И. Хўжаев фотоси (ЎзТАГ).

Қўш ютуқ

Бахмал райони «оқ чашма» ижодкорлари жорий йил плани ва социалистик мажбуриятларини бажардилар. Давлатга 3960 тонна серқаймоқ сут сотилди. Эришилган ютуққа «Партия XXIII съезди» совхозидан Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати Янгилиш Дўстиёрова, «Нурли қуёш» совхозидан Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган чорвадор Нозбуви Эшонқулова, «Рассвет» ва «Узунбулоқ» совхозларидан Дилбар Иброҳимова, Бувижон Эшонқулова сингари илғор соғувчилар баракали ҳисса қўшдилар.

С. АҲМЕДОВ,
И. БЕРДИМУРОДОВ,
«Совет Ўзбекистони» жамоатчи мухбирлар мактаби тингловчилари.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ СИЁСИЙ БЮРОСИДА

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси 2 декабрь куни бўлган мажлисида Марказий Комитетнинг 1988 йил ноябрь Пленуми якунлари ва ана шу Пленумнинг XIX партия конференцияси йўл-йўриқларига мувофиқ совет сиёсий системаси ислоҳотининг биринчи босқичини амалга оширишнинг биринчи навбатдаги тадбирлари белгилаб берилган қарорларини бажариш билан боғлиқ бир қанча масалалар кўриб чиқилди. Сиёсий бюро миллатлараро муносабатларни уйғунлаштиришдан, Иттифоқ ва республика органлари ўртасидаги ваколатларни оқилона тақсимлашдан партиянинг ғоят манфаатдор эканлигини тасдиқлади. Мана шу масалаларнинг барчаси партия комитетлари ва ташкилотларида ҳар томонлама ишлаб чиқилиши, область ва ўлка партия конференцияларида фаол муҳокама қилиниши лозим.

Партия ташкилотлари қайта қуриш ишини қатъий ва дадил олиб боришлари, уларнинг иш услуби, формаси ва методлари демократиялаш жараёнларига ва ҳозирги талабларга мос бўлишига, аниқ-равшан вазиятларда амалий ҳаракатлар қилиш кечикишига йўл қўймасликка эришишлари керак. Ҳақиқат тўғрисида гапириш ва уни ҳимоя қилиш, одамларни ишонтиришни ўрганиш, партиявий-сиёсий ишни кучайтириш лозим.

СССР халқ депутатлари сайлови юзасидан бўлажак сайлов кампанияси чинакам демократик шароитда ўтиши, мамлакатни бошқаришга ишчилар, колхозчилар, совет жамияти бошқа табақаларининг энг яхши вакиллари кўрсатилиши жуда муҳимдир. Сиёсий бюро СССР халқлари манфаатлари йўлида жамиятда интернационализмни янада мустаҳкамлаш, ана шу мақсадда КПСС барча ташкилотлари ҳаракатлари бирлигини таъминлаш зарурлигини таъкидлаб ўтди. Барча кучларни жамлаш ва жипслаштириш, мамлакатимиздаги барча халқларнинг аҳиллик билан ишлаши, ҳар қандай миллатчилик кўринишларига қарши қатъий кураш олиб бориш ҳозир ҳар қачонгидан ҳам зарурдир.

Мажлисда СССР Конституциясига ўзгартишлар киритиш тўғрисида ва СССР халқ депутатлари сайлови ҳақида Қонунлар қабул қилган, Совет жамияти сиёсий ва суд-ҳуқуқий системасини ислоҳ қилишни бошлаб берган СССР Олий Совети сессияси якунларининг жуда муҳим аҳамияти таъкидланди. Сайловолди кампанияси бошланаётганлиги муносабати билан Сиёсий бюро сайловга тайёргарлик ва Коммунистик партиядан депутатликка номзодлар кўрсатишнинг дастлабки тадбирларини белгилаб берди.

1991—2000 йилларда Тюмень области территориясида илғор технология жараёнларидан фойдаланиб, Ғарбий Сибирдаги углеводород хом ашёси конлари базасида химия саноатининг йирик марказини барпо этиш юзасидан СССР Министрлар Совети белгилаган тадбирлар маъқулланди. Бу районда янги нефть-газ химия комплексларининг барпо этилиши халқ хўжалигининг бир қанча муҳим химия маҳсулотларига эҳтиёжларини қондириш, жумладан, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш имконини беради.

Қурилиш районларида зарур социал-маиший инфраструктура объектларини — уй-жой, соғлиқни сақлаш муассасалари, мактаблар ва бошқа ўқув юртларини ўз вақтида барпо этиш, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни йўлга қўйиш, аҳолига савдо, транспорт ва маиший хизмат кўрсатишни ташкил этишни яхшилашга алоҳида эътибор қаратилди. Қурилаётган объектларнинг экология жиҳатидан хавфсизлигини таъминлаш давлат ва жамоатчилик учун муҳимлиги таъкидланди.

Мажлисда давлат, кооператив ва бошқа жамоат корхоналари, бирлашмалари ва ташкилотларининг ташқи иқтисодий фаолиятини янада ривожлантириш тўғрисида СССР Министрлар Совети тақдим этган таклифлар кўриб чиқилди.

Ташқи иқтисодий соҳада асосий хўжалик бўғинларининг ҳуқуқларини кенгайтириш мўлжалланмоқда. Ўз харажатларини валюта билан ўзи қоплаш ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш принциплари асосида барча давлат корхоналари, бирлашмалари, ташкилотлари, ишлаб чиқариш кооперативлари ҳамда маҳсулоти ташқи бозорда рақобат қила оладиган бошқа жамоат ташкилотлари экспорт-импорт операцияларини амалга оширишлари мумкинлиги кўзда тутилмоқда. СССР территориясида чет эл ташкилотлари ва фирмаларининг иштирокида ташкил этиладиган қўшма корхоналарни барпо этиш ва уларнинг фаолияти учун янада қулай шароитни таъминлайдиган қўшимча чора-тадбирлар назарда тутилди.

Ҳукуматнинг гражданлар давлат ва жамоат уй-жой фондида ўзлари яшаб турган квартираларни уларга шахсий мулк сифатида сотиш, шунингдек реконструкциялаш ва капитал ремонт қилиш талаб қилинадиган уйлардаги тақсимланмаган квартираларнинг ҳақини аста-секин тўлаш шарти билан сотиш тўғрисидаги таклифи қўллаб-қувватланди. Шу нарса кўзда тутилмоқдаки, реконструкциялаш ва капитал ремонт қилиш лозим бўлган уйлардаги тақсимланмаган квартираларни сотиб олиш ҳуқуқи биринчи навбатда уй-жой шароитини яхшилаш учун ҳисобда турган гражданларга берилади. Кўп болали ва кам таъминланган оилалар учун улар сотиб оладиган квартира ҳақини тўлашнинг имтиёзли тартиби белгиланмоқда.

Сиёсий бюро М. С. Горбачевнинг Франция Республикасининг Президенти Ф. Миттеран билан олиб борган музокараларининг, шунингдек Н. И. Рижков ва Э. А. Шеварднадзе Франция давлат арбоблари билан ўтказган суҳбатларининг якунларини кўриб чиқди. Бўлиб ўтган алоқалар Совет — Франция мулоқоти Европада ва дунёда ҳозирги ҳаётнинг муҳим ва ажралмас омили бўлиб қолаётганлигини тасдиқлади. Бир қанча катта ташқи сиёсий масалалар юзасидан позицияларнинг бир-бирига яқинлиги аниқланди, бу эса Умумевропа жараёнини янада кучайтириш ва амалий халқаро ҳамкорликни йўлга қўйиш манфаатлари йўлида СССР билан Франция ўртасидаги ҳамжиҳатлик ва алоқаларни кучайтириш учун янги имкониятларни вужудга келтиради. Иккала томон Вена учрашувини тезроқ тугаллашга, Европада оддий қурол-яроғлар юзасидан музокараларни бошлаб юборишга қатъий аҳду-паймон қилганликларини ифодалади.

Иккала томон икки томонлама муносабатлар суръатини ошириш, иқтисодий фаолиятнинг янги талабларига мувофиқ амалий ҳамкорликка кўпроқ самарадорлик бахш этиш мақсадида унинг амалдаги механизмини қайтадан йўлга қўйишни истаётганлиги таъкидланди. Иккала мамлакат ўртасидаги савдо-иқтисодий, илмий-техникавий, маданий ҳамда бошқа алоқаларни кенгайтириш юзасидан бундан буёнги тадбирлар тўғрисида принципиал аҳдномага эришилди.

1989 йилда Францияда бўладиган олий даражадаги Совет — Франция учрашувига ҳар томонлама фаол тайёргарлик кўриш зарурлиги таъкидлаб ўтилди. Бу учрашув иккала мамлакат ўртасидаги муносабатлардагина эмас, шу билан бирга Европа ва жаҳон сиёсатида ҳам катта воқеа бўлиб қолиши керак.

ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТЛАРИНИНГ ПЛЕНУМЛАРИ

ФАРҒОНА, 5 декабрь. (ЎзТАГ). Фарғона область партия комитетининг бугун бўлиб ўтган пленумида область партия комитетининг бўлажак область партия конференциясига ҳисобот доклади тасдиқланди.

Пленумда Фарғона область партия комитетининг биринчи секретари Ш. М. Йўлдошев нутқ сўзлади.

* * *

Андижон область партия комитетининг пленуми бўлди. Унинг қатнашчилари область партия комитетининг бўлажак область партия конференциясига ҳисобот докладини муҳокама қилдилар.

Область партия комитети аппаратининг янги структураси қараб чиқилди.

Пленум ташкилий масалани муҳокама қилди. Тошкент область Ғалаба район партия комитетининг биринчи секретари бўлиб ишлаган К. Х. Холмирзаев область партия комитетининг секретари қилиб сайланди.

(ЎзТАГ).

* * *

НУКУС, 5 декабрь. (ЎзТАГ). Бугун Қорақалпоғистон область партия комитетининг пленуми бўлиб ўтди. Пленум қатнашчилари оласть партия комитетининг область партия конференциясига ҳисобот докладини тасдиқладилар.

Пленумда Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари Қ. С. Саликов нутқ сўзлади.

Область Советининг сессияси

Халқ депутатлари Тошкент область Советининг 5 декабрь куни бўлиб ўтган сессиясида областни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг шу йилги плани қандай бажарилаётгани ҳамда 1987 йилги маҳаллий бюджетнинг ижроси муҳокама қилинди. Депутатлар областни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги плани ҳамда бюджетини тасдиқладилар.

Депутатлар область ижроия комитетининг иши тўғрисидаги ҳисоботни ҳам муҳокама қилдилар.

Сессияда Тошкент область партия комитетининг биринчи секретари М. М. Мирқосимов нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

ҲАМЖИҲАТЛИК ЙЎЛЛАРИНИ ҚИДИРАЙЛИК

КПСС Марказий Комитетида учрашув

Илгари хабар берилганидек 1 декабрь куни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачев КПСС Марказий Комитетида СССР Олий Советининг депутатлари — Озарбайжон ССР ва Арманистон ССР вакиллари, иккала республика ҳамда Озарбайжон ССРнинг Тоғли Қорабоғ автоном области раҳбарлари билан учрашди. Учрашувда Н. И. Рижков, Н. Н. Слюньков, В. М. Чебриков, А. Н. Яковлев, А. И. Лукьянов, Г. П. Разумовский ўртоқлар иштирок этдилар.

М. С. Горбачев қисқача кириш нутқи сўзлаганидан кейин регионидаги ўткир миллатлараро можаро сабаблари ва бу можарони бартараф этиш йўллари тўғрисида фикр алмашув бўлди. Муҳокамада Озарбайжон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари А. -Р. Х. Везиров, Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари С. Г. Арутюнян, СССР халқ артисти, композитор А. Д. Меликов, «Каспморнефтегазпром» Бутуниттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмасининг бошлиғи К. А. Абасов, Кажаран мис-молибден комбинатининг бригадири П. М. Давтян, Канакер

(Давоми иккинчи бетда).

ЯХШИ ҚЎШНИЛАРМИЗ

5 декабрь куни Чет мамлакатлар билан дўстлик ва маданий алоқалар Ўзбекистон жамиятида бўлиб ўтган учрашув СССР билан Афғонистон ўртасида дўстлик, яхши қўшничилик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартноманинг ўн йиллигига бағишланди. Учрашувда Тошкент жамоатчилигининг вакиллари, Ўзбекистон пойтахтида таълим олаётган афғон студентлари қатнашдилар.

Сўзга чиққан кишилар Ўзбекистон ССР билан Афғонистон Республикаси меҳнаткашлари яхши қўшнилардек яшаб келаётганликларини таъкидладилар. Қардошларча дўстлик ва ҳамкорлик мустаҳкамланиб, тобора ривожланмоқда. Ўзбекистон областлари билан Афғонистоннинг шимолий вилоятлари ўртасида бевосита оталиқ алоқалари йўлга қўйилган, ўзаро делегациялар юбориб турилмоқда, иқтисодий, илмий ва маданий ҳамкорлик ривожланмоқда.

Учрашувда Афғонистон республикасининг Тошкентдаги бош консули Ғулом Ҳазрат Ҳамгар нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ).

ҲАМЖИҲАТЛИК ЙЎЛЛАРИНИ ҚИДИРАЙЛИК

(Давоми. Боши биринчи бетда).

алюминий заводининг бош технологи Л. А. Симонян, Еревандаги «Электриприбор» ишлаб чиқариш бирлашмаси слесарь-асбобсозлар бригадасининг бошлиғи Э. Т. Арутюнян, «Лениннефть» нефть-газ қазиш бошқармасининг пармаловчиси С. Б. Музаффаров, Тоғли Қорабоғ автоном областидаги Мардакерт райони XXII партия съезди номли узумчилик совхозининг директори С. В. Мамунц, Кировободдаги алюминий заводи аппаратчилар бригадасининг бошлиғи А. Я. Маилов, «Известия» газетасининг бош редактори И. Д. Лаптев, Тоғли Қорабоғ автоном области халқ депутатлари область Совети ижроия комитетининг раиси С. А. Бабаян, Бокудаги Володарский номли тикувчилик фабрикасининг чевари Л. В. Барушева, Еревандаги темир йўл ҳузуридаги почтамт оператори Г. А. Авакян, Озарбайжон касаба союзлари республика Советининг раиси Л. Х. Расулова, Арманистон ССР Фанлар академиясининг президенти В. А. Амбарцумян, шахсий пенсионер К. А. Халилов, Ереван давлат университетининг ректори С. А. Амбарцумян, Озарбайжон ССР Халқ контроли комитетининг раиси Ш. М. Алиев, СССР халқ артисти Р. М. Бебутов, Арманистон касаба союзлари республика Советининг раиси М. К. Арутюнян, шахсий пенсионер З. М. Юсуфзода, «Ерпромстрой» тресги 31-қурилиш бошқармаси сувоқчилар бригадаси бошлиғи Г. С. Маркарян, Ереван шаҳридаги мактаб директори К. Г. Мартиросян иштирок этдилар.

Учрашув якунида М. С. Горбачев нутқ сўзлади.

Учрашув қатнашчилари СССР Олий Совети бир группа депутатларининг Тоғли Қорабоғ автоном области ва унинг атрофидаги аҳвол тўғрисидаги сўровини диққат-эътибор ва катта ғамхўрлик туйғуси билан кўриб чиққанлигини мамнуният билан қайд этдилар. Улар мамлакат олий давлат органининг вужудга келган вазиятда донолик ва вазминлик билан иш тутиш тўғрисидаги даъватини якдиллик билан қўллаб-қувватладилар, мазкур олий органнинг баҳолари ва вазиятни нормаллаштириш хусусидаги тавсияларига батамом қўшилдилар.

Ушбу масалани муҳокама қилишда иштирок этган нотиқлар Тоғли Қорабоғ теварагида кўп ойлардан бери давом этаётган кризис сўнгги вақтда ниҳоятда кескинлашиб кетганлигини, иккала республика ниҳоятда хавфли чегарага келиб қолганлигини ташвиш билан гапирдилар. Бир қанча ҳолларда ҳодисалар назоратдан чиқиб кетди, одамлар нобуд бўлди, аёллар, кексалар, болалар жабр кўрди. Агар ҳозир эс-ҳуш йиғиб олинмаса, мухолифлик психологиясидан воз кечилмаса, эртага фожиа беқиёс кучайиб кетиши, совет ҳокимияти йилларида эришилган зафарларнинг кўпидан маҳрум бўлиб қолиш хавфи пайдо бўлади. Вазият ҳар бир арман ва ҳар бир озарбайжондан иккала халқ тақдири учун, ўз яқин кишиларининг келажаги учун улкан масъулиятни ҳис этишни талаб қилмоқда.

Ана шундай экстремал вазиятда ҳам Озарбайжон, ҳам Арманистон раҳбарияти ҳуқуқий гарантияларни амалга оширишга, Озарбайжондаги арман аҳолисининг ва Арманистондаги озарбайжон аҳолисининг хавфсизлигини таъминлашга муваффақ бўлмади. Миллатлараро муносабатларни соғломлаштиришга қаратилган амалий тадбирлар ўрнига кўпинча қардошлик ва яхши қўшничилик тўғрисидаги қуруқ даъватлар янграмоқда. Халқни тартибсизликларга гиж-гижлаётган, ҳар хил овозалар тарқатаётган, миллатлараро нифоқни авж олдираётган кимсаларга қарши муросасиз кураш ўрнига, ҳатто иккала республика раҳбарияти даражасида ҳам содир бўлган вазият учун ким кўпроқ айбдорлигини аниқлашга зўр бериб уринишмоқда. Вазиятни нормаллаштириш билан боғлиқ бўлган масалаларнинг бирортаси хусусида ҳам, аслида республикалар биргалашиб қилинадиган ҳаракатлар хусусида ҳам сира келиша олмаяптилар. Муросага келиш, ўзаро ён босиш истаги йўқ, бир-бирига нисбатан қаттиқ позицияда туриш бор, холос.

Кўпинча ғаламислик даъватларига йўл қўяётган, кескинликни кучайтираётган, қайта қуришга қарши бўлган кучлар йўриғига юраётган маҳаллий матбуот эҳтиросларни авж олдирмоқда. Умуман, партия ташкилотлари, республикаларнинг активлари ишида тор доирадаги кишиларнинг шуҳратпарастлигига эмас, балки реалликларга, меҳнаткашларнинг асл манфаатларига таянадиган аниқ-равшан сиёсий йўл йўқ.

Учрашув қатнашчилари ҳозир ҳам кескинлик боиси бўлиб келаётган Тоғли Қорабоғ муаммосини ҳал этиш йўлларини муҳокама қилиб, ҳозирги шароитда чегараларни қайтадан тузишга йўл қўйиб бўлмайди, одамларнинг тақдири билан ўйнашиб бўлмайди, деб таъкидладилар. Шу билан бир қаторда, Тоғли Қорабоғ автоном областига нисбатан миллий сиёсатнинг ленинча принципларидан кўп марталаб чекинишга йўл қўйган Озарбайжоннинг собиқ раҳбарияти позициясини оқлаб бўлмайди. Содир бўлган аҳволни қатъият билан тузатиш, одамларнинг ҳаёти нормал изга тушиши учун барча ишларни қилиш керак.

Учрашувда содир бўлган вазият батафсил таҳлил қилинди. Ҳодисалар Тоғли Қорабоғ автоном области, Арманистон ва Озарбайжон партия, совет органларининг назоратидан у ёки бу даражада четда қолганлиги таъкидланди. Бу шунчаки гангиб қолишнинг эмас, принципсизликнинг оқибатидир. «Ишончдан маҳрум бўлиб қолишдан» қўрқиш, баъзида эса миллатчилик кайфиятларини маъқуллаш шунга олиб келдики, партия активларининг бир қисми интернационал позициядан четга чиқди.

Аммо содир бўлаётган воқеалар фақат Тоғли Қорабоғ муаммосигагина келиб тақалмайди. Бу воқеалар умуман, Арманистон ва Озарбайжондаги сиёсий ва социал-иқтисодий ҳаётдаги жиддий камчиликларни, социалистик қонунчилик бузилганлигини, кадрлар сиёсатидаги нуқсонларни, иккала республика собиқ раҳбариятининг катта хатоларини аниқ-равшан кўрсатди.

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Совети аҳволни тузатиш учун барча ишларни қилмоқдалар. Иккала республиканинг раҳбарияти мустаҳкамланди. Тоғли Қорабоғ автоном области ва умуман регион бўйича маълум қарорлар қабул қилинди. Бу қарорларни амалга ошириш учун сабр-бардош ва осойишталик, тўла ҳамжиҳатлик ва ўзаро ёрдам, барча партия ташкилотлари ва меҳнат коллективларининг кунт билан ишлаши талаб этилади.

Аммо бундай ёндашув мақбул бўлмаётган кишилар ҳам бор. Шу нарса тобора равшан бўлиб бормоқдаки, баъзи кимсалар учун Тоғли Қорабоғ муаммоси давлатга қарши жинояткорона фаолият учун қулай ниқоб бўлиб қолди. Бундай одамлар орасида суиистеъмолликлар ва кўплаб пора олишда айбланаётган қурилиш материаллари комбинатининг директори Манучаровга ўхшаган шахслар бор. Худди ана шундай қаллоблар учун Тоғли Қорабоғ муаммоси товламачилик учун қулай рўкачдир. Қорабоғ муаммосини адолатли ҳал этиш талаблари ниқоби остида ҳокимият учун очиқдан-очиқ кураш бормоқда. Ана шундай унсурлар, демократия механизмидан фойдаланиб, устун келишга уринмоқдалар. Жамиятимиздаги янгиланиш жараёни сира мақбул бўлмаётган, иккала республикадаги қайта қуришга қарши бўлган кучлар, порахўр унсурлар вазиятни беқарорлаштириш учун ҳамма ишларни қилиб, кишиларнинг миллий ҳис-туйғулари билан ўйнашишдан ҳам, реал қийинчиликлар хусусидаги товламачиликдан ҳам ор қилмаяптилар. Уларнинг мақсади битта — қайта қуришни тўхтатиш, уни амалга оширишга халал беришдир. Худди ана шуларнинг қилмиши туфайли минг-минглаб одамлар забастовка, митинг ва намойишларга жалб этилди. Ҳозир ўз уй-жойини ташлаб чиқиб кетаётган кўплаб оилаларнинг фожиасига, одамларнинг ўлимига ана шу кимсалар сабаб бўлдилар. Меҳнаткашлар ана шу телбаларни тўхтатиб қўйишни, уларни жавобгарликка тортишни қатъий талаб қилмоқдалар.

Партия ташкилотлари фаолиятидаги жиддий нуқсонлардан бири зиёлилар билан, айниқса, адиблар, олимлар, оммавий ахборот воситалари ходимлари билан ишлашга менсимай қараш бўлди. Бу эса ана шу зиёлиларнинг сиёсий ва гражданлик позицияларида акс этди. Зиёлиларнинг ижтимоий фикр таркиб топишига таъсири жуда катта, аммо ана шундай таъсир кўпинча, сиёсий жиҳатдан ғўр одамлар томонидан ўтказилаётган бўлса, офат келтиради.

Масалани чуқур ва ҳар томонлама муҳокама қилиш, фикр-мулоҳазаларни кенг кўламда ҳисобга олиш натижасида учрашув қатнашчилари, агар ҳозир аҳвол тақозо этаётган, энг асосийси эса иккала халқнинг ҳаётий, туб, узоқ муддатга мўлжалланган манфаатлари ва бутун мамлакат манфаатлари тақозо этаётган зарур тадбирлар кўрилмаса, яна ҳам оғирроқ аҳволга тушиб қолиш мумкин, деган хулосага келдилар. Башарти зарур бўлган барча ишлар қилинмаса, халқ ишончига сазовор бўлиб турган барча кишилар — коммунистлар ҳам, партиясизлар ҳам иснодга қоладилар. «Ғолиблар» ҳам, «мағлублар» ҳам бўлмаслиги, бирор бир томоннинг кўнгли ўксимаслиги керак, масалани ҳал этишнинг принципи ана шундай бўлиши, у биргаликда ҳал этилиши зарур. Озарбайжон ва Арман халқлари ёнма-ён, қўшни бўлиб яшайдилар ва бундан буён ҳам биргаликда яшашлари керак. Барча муаммоларни ҳал этиш калити — иккала республика қўлидадир.

Учрашувнинг барча қатнашчилари — Марказий Комитет аъзолари, депутатлар қиладиган биринчи иш СССР Олий Советининг Тоғли Қорабоғ автоном областидаги аҳвол тўғрисидаги мурожаатномасининг мазмуни ва руҳини Арманистон ва Озарбайжондаги ҳар бир кишига, барча меҳнаткашларга етказишдан иборат.

Республикалардаги, Тоғли Қорабоғ автоном области теварагидаги муҳитни ўзгартириш, бу муҳитни соғломлаштириш учун, у ўтган ойлар мобайнида тўпланиб қолган, муносабатларни булғаган, одамларнинг ҳаётини бузган асоратлардан тозаланиши учун зўр бериб ҳаракат қилиш керак.

Шу муносабат билан асосий масалаларда, яъни ҳозир нима қилиш керак, нимага суяниш керак, деган масалаларда барча кадрларимизнинг мустаҳкам позицияси зарур. Кадрларнинг позицияси ўзгармас экан, муҳит ҳам ўзгармайди, чунки меҳнат коллективларидаги аҳволга одамларнинг кайфиятига охир оқибатда кадрлар таъсир ўтказадилар. Республикаларнинг Марказий Комитетлари, Олий Советларнинг Президиумлари, ҳукуматлар, барча раҳбарлар, илм-фан, маданиятнинг таниқли арбоблари халқлар манфаатлари тақозо этаётган масъулиятли гражданлик позициясини эгаллашлари айниқса муҳимдир.

Озарбайжонлар ҳам, арманлар ҳам барча баҳсларни биргаликда, бамаслаҳат ҳал этишлари, ишончсизлик ва душманлик асоратларини ўртадан олиб ташлашлари керак. Бугунги асосий вазифа — меҳнаткашларни интернационализм, революцион қайта қуриш позицияларида туриб бирлаштириш ва жипслаштиришдан иборатдир. Барча ўзаро гина-кудуратларни унутиб, одамларни яраштириш, воқеаларнинг ривожланишини тўхтатиш учун барча ишларни қилиш даркор.

Ҳамма жойда меҳнатдаги иш маромини тиклаш керак. У соғлом турмушнинг асосий негизидир. Яхшилик сари бурилиш бўлиши учун ишга киришиш, қадам-бақадам йўқотилган барча нарсаларни тиклаш лозим бўлади. Буни меҳнаткашлар, уларнинг оилалари, ишчи коллективлар кутиб туришибди, чунки оила осойишта яшаши, болалар ўсиб-униши, ўқиб-улғайиши учун меҳнат қилиш ҳар бир одамнинг эзгу муддаосидир.

Барча чора-тадбирларни қўллаб, одамларнинг хавфсизлигини таъминлаш зарур. Бунга меҳнат коллективлари, маъмурий органлар ўзларининг салмоқли ҳиссаларини қўшишлари керак. Ўзи доимо яшаб турган жойлардан чиқиб кетишга мажбур бўлган аҳоли муаммоси билан дарҳол шуғулланиш лозим. Барча маҳаллий органлар бу кишиларга ёрдам беришлари — едириб-ичириб, жойлаштиришлари, болаларга ғамхўрлик қилишлари зарур. Улар ўз она юртларига қайтишлари учун иложи бўлган барча ишларни қилиш лозим. Одамлар бошига тушган кулфатдан эҳтиросларни авж олдириш ва товламачилик билан жамоатчилик фикрини қўзғаш учун важ-карсон сифатида фойдаланишга уринишларнинг пайи қатъий қирқилиши лозим. Иккала республикада ҳам ана шу одамлар олдидаги айб ҳис этилиши керак.

СССР Министрлар Совети жабр кўрган оилаларга ёрдам бериш, уларни озиқ-овқат, уй-жой, медицина хизмати ҳамда социал-маиший хизматнинг бошқа турлари билан таъминлаш, шунингдек, ишга жойлаштириш учун ҳукумат комиссияси тузди.

Халқни тартибсизликларга гиж-гижлаётган, миш-мишлар тарқатаётган, миллатлараро душманликни авж олдираётган кимсаларга қарши муросасиз кураш олиб бориш муҳим вазифадир. Одамларнинг қайси миллатга мансублигига қараб ишдан бўшатилишидек кишини ғазаблантирадиган фактларга қарши ниҳоятда қатъият билан, бу хусусда ҳатто айбдор бўлган шахсларни партия сафидан ўчириш ва жиноий жавобгарликка тортишгача, қатъият билан қарши курашиш керак. Бундай ҳодисаларни таг-томири билан йўқотишда қонунлар кучидан, жамоатчилик фикрининг обрўсидан тўла фойдаланишимиз зарур. Қайта қуришни, совет кишиларининг ҳаёти ва қадр-қимматини, жамоатчилик тартибини ҳимоя қилиш керак.

Матбуот олдига катта талаблар қўйилди. Матбуот ҳозир вазиятни яна ҳам кўпроқ беқарорлаштирадиган позицияда тура олмайди. Аксинча, матбуот ҳодисаларни тўхтатишга ёрдам бериш ва бу ҳодисаларни нормаллаштириш, яраш ва дўстлик изига тушириш учун барча ишларни қилиши керак.

Тоғли Қорабоғ муаммосининг мураккаб тусда эканлигини ҳисобга олиб, бу масала хусусида позицияларни яқинлаштиришнинг муросали йўлларини кунт ва чидам билан қидириш керак. Озарбайжон ССР, Арманистон ССР вакиллари, КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси аъзоларидан иборат составда комиссия тузиш мақсадга мувофиқ деб топилди. СССР Олий Совети Президиумининг 1988 йил 18 июлдаги қарорида таъкидланганидек, комиссиянинг вазифаси Тоғли Қорабоғ автоном областининг территория жиҳатидан Озарбайжон ССРга киришини ўзгартирмаган ҳолда, қисқа муддат ичида муаммоларни энг мақбул чинакам интернационал ҳал этишдан иборатдир. Ишлаб чиқилган таклифлар КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Советига кўриб чиқиш учун тақдим этилади.

Учрашув қатнашчилари бошланғич партия ташкилотларида, меҳнат коллективларида интернационал тарбияни тубдан яхшилаш зарурлиги ҳақида келишиб олдилар. Бундай тарбия расмий, шиорлар билан ташвиқот қилиш йўли билан эмас, балки ҳар бир коммунист, ҳар бир меҳнаткаш билан кунт ила ишлаш методи орқали олиб борилиши керак.

Биз яшаётган масъулиятли давр масъулият билан ҳаракат қилишни талаб этади, деб таъкидлашди нотиқлар. Ҳар бир сўз конкрет амалий иш билан тасдиқланиши керак. Одамлар ҳақида, уларнинг кундалик эҳтиёжлари ва талаблари ҳақида ғамхўрлик қилиш, умумий хонадонимизда тартиб ўрнатиш — ана шу ишларнинг энг асосийсидир.

(ТАСС).

• Шиоримиз — интернационализм

КУЧ-ҚУДРАТИМИЗ МИЛЛАТЛАРНИНГ БИРЛИГИДАДИР

КПСС Марказий Комитетининг келгуси йили бўладиган Пленумида СССРдаги миллатлараро муносабатларни такомиллаштириш масалалари кўриб чиқилади. Ушбу анжуманга тайёргарлик кўриш — барча партия комитетлари ва ташкилотларининг, ҳар бир коммунистнинг энг муҳим ишидир. Тошкент область партия комитетида пойтахт области ижодкор зиёлилари вакиллари билан дастлабки учрашувлар бўлди. ЎзТАГ мухбири Тошкент область партия комитетининг секретари, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, филология фанлари доктори Э. И. Фозилов билан шу ҳақда суҳбатлашди.

— Эргаш Исмоилович, мамлакатдаги миллатлараро муносабатлар замонамизнинг энг ўткир муаммоларидан биридир. Болтиқбўйи республикалари, Тоғли Қорабоғ, мамлакатнинг бошқа регионларида ана шу заминда содир бўлаётган можароли вазиятлар ташвиш туғдирмоқда. Тошкентда ўзини «Халқ фронти», «Бирлик» деб атаётган норасмий группалар тузишга уринишлар бўлмоқда. Мазкур группалар қандай талабларни ўртага қўйишмоқда?

— Ижодкор зиёлиларнинг айрим вакиллари тилга олаётган кўп масалалар бутун мамлакат учун муштаракдир. Масалан, бу қўштиллик муаммосидир. Бу муаммо мутахассисларнинггина эмас, балки жамоатчилик кенг қатламлари эътиборини ҳам тортмоқда. Норасмий группаларнинг барча программаларида тил борасидаги тўсиқларни миллатлараро муомала тили бўлган рус тилини ҳам, республика туб аҳолисининг тилини ҳам ўрганиб бартараф этиш тўғрисидаги фикр аниқ-равшан баён этилган.

Республикада яшаётган барча кишиларнинг маҳаллий аҳоли тилини ўрганишлари алоқаларни мустаҳкамлашга, маданият қадриятларидан баҳраманд бўлишга ёрдам беради, деган мулоҳаза билдирилмоқда. Бу мақбул мулоҳаза, албатта. Аммо бундай нозик масалаларга «ҳукм ўтказиш» нуқтаи назаридан ёндашмаслик керак. Бир кун ичида барча ўзбек тилини ўрганиб олиши керак, деган талабни қўйиб бўлмайди, рус тили хусусида ҳам худди ана шу гапни айтиш керак, бу нореал бўлур эди. Ўзбекистонда неча ўн йилликлар мобайнида таркиб топган вазиятни назардан соқит қила олмаймиз. Биринчидан, ўқув маркази йўқ. Оғзаки нутқни ўрганиш учун қўлланмалар ҳали кам нашр этилмоқда.

Яхши луғатлар ва дарсликлар йўқ. Сўнгги 30 йил мобайнида рус тилида сўзлашадиган аҳоли ўртасида ўзбек тилини ўқитиш билан жуда кам одам шуғулланди. Ўзбек филологиясини ўрганаётган олий мактаблар ва илмий марказлар шу соҳага оид йирик асарларни нашр этишгани йўқ. Тилни актив эгаллаш учун 5 мингга яқин жуда кўп ишлатиладиган сўзни билиш керак. Роман-герман ва славян тиллари бўйича ана шундай система ишлаб чиқилган, афсуски, ўзбек тили ҳақида бундай дея олмаймиз. Пухта ишлаб чиқилган «Ўзбек тили» программаси йўқ.

Республикамизда «Рус мактабларида ўзбек тили» мавзуидаги сўнгги илмий-амалий конференция бундан чорак аср муқаддам ўтказилган эди. Дарсликлар янгиланмади, башарти, янгиланган тақдирда ҳам бунга расмиятчилик билан ёндашилди. Ҳозирги тарзда олиб борилаётган ўзбек тилини ўқитиш замон талабларига жавоб бермайди. Мен кўп вақт Берлин университетида профессор бўлиб ишлаганман ва ғарбда тил ўрганишнинг жадал курслари қандай ишлашини биламан. Бу курслар 6 ойга ва бир йилга мўлжалланган. Биз ҳозирча ҳатто ана шу тажрибадан ҳам фойдаланаётганимиз йўқ. Агар ихтиёримизда яхши дарсликлар, ўқув телефильмлари бўлганида, эҳтимол, ҳозирги муаммоларнинг кўпчилиги ҳал қилинган бўлур эди. Ўзбек мактабларида рус тилини ўрганиш учун ҳам техника базаси дуруст эмас.

Биз қўштиллик муаммосини фармон йўли билан, ўзбек тилини мажбуран ўрганиш йўли билан ҳал эта олмаймиз. Бу рус тилида сўзлашаётган аҳолининг асосли эътирозига дуч келади. Энг мақбул йўл бор — бу мактабларда, олий ўқув юртларида миллий тилларни ўқитишни тубдан яхшилаш ва ҳар хил тўгараклар тармоғини ташкил этишдан иборатдир.

Туб миллат тилини ўрганишнинг ўзигина одамларнинг маданий ва миллий қадриятлардан баҳраманд бўлишини, уларни интернационализм руҳида тарбиялашни таъминлайди. Миллий, маънавий, ахлоқий ўзаро таъсир йўллари соф тил масалаларини ҳал этишдан анча кенгроқ бўлиши лозим.

— Демак, миллий масала сиёсати шиор сиёсатидан реал сиёсатга айланиши керак, шундайми?

— Мутлақо тўғри. Масалан, Ўзбекистон маданият арбоблари билан бир гал учрашганимизда СССР халқлари дўстлиги музейини қайта ташкил этиб, бу ерда мунтазам фольклор концертлари, миллий коллективларнинг концертлари ва театр премьераларини намойиш этишни, республикадаги турли миллат намояндаларининг адабий ва бошқа учрашувларини ўтказишни, тез-тез кўргазмалар уюштиришни таклиф этишди. Музей амалда «СССР халқлари дўстлиги саройи» бўлиши керак.

— Миллий масалаларга бағишлаб ўтказилган учрашувлардан бирида область партия комитети ҳузурида миллатлараро муносабатлар билан шуғулланадиган жамоатчилик кенгаши тузиш ҳақида мунозара бўлган эди. Шу иш ҳозир қандай аҳволда?

— Ҳозир биз маданият арбоблари билан кўпроқ ишлашга ҳаракат қилмоқдамиз. Область партия комитети ҳузурида ижодий союзлар ҳамда театр-томоша ташкилотлари партия ташкилотлари секретарларининг кенгашини туздик. Бу ишда фаол қатнашганликлари учун ёзувчиларга раҳмат айтишимиз керак.

— Миллатлараро муносабатлар тараққиётини олдиндан айтиб бериш мумкинми, бу борадаги фикрингиз қандай?

— Болтиқбўйи республикаларидан фарқли равишда, Ўзбекистонда яшаётган кўпчилик халқларнинг вакиллари шу ерда туғилиб, шу ерда улғайишган, уларнинг кўпчилиги қалбан интернационалистлардир. Душманлик учун иқтисодий замин ҳам, социал замин ҳам йўқ, чунки, ҳеч ким бировнинг насибасини қирқаётгани йўқ. Бу ўринда ўзбек халқи, гўё, жабрланган, камситилган, деб ҳисоблаётган «зиёлилар даврасидаги» қизиққон одамлар ҳақ эмас. Норасмий группаларга мансуб ёшларнинг айрим қилмишлари республикада яшаётган барча миллатлар вакилларини ҳаққоний равишда ғазаблантирмоқда, шунинг учун ҳам халқ уларни қўллаб-қувватламаяпти. Миллатлар ўртасидаги тўла социал адолат — Ўзбекистонда тарихан топган реалликдир, бу ҳамиша бизнинг асосий бойлигимиз бўлиб келди. Ана шу ижодий потенциал ҳозир ҳам куч-қудратини кўрсатиб, бизни кўп муаммолар ва экстремал вазиятдан холи қилиб турибди.

Яқинда Пискент районида партия конференцияси бўлган эди. Биринчи секретарь лавозимига кўрсатилган 5 номзод орасида қозоқ, украин ва уч ўзбек бор эди. Гарчи районда ўзбеклар кўп бўлса ҳам, коммунистлар қозоқни биринчи секретарь, украинни иккинчи секретарь этиб сайладилар. Бу кишиларимиз интернационализмининг ёрқин намунасидир. Пойтахт областининг бошқа районларида ҳам сайлов худди ана шундай ўтди.

Ижодкор зиёлилар эски ўзбек графикасини ўрганиш лозимлигини айтган эдилар; Тўғри, ўрганиш керак. Мен Навоий ва бошқа ўрта аср ёзувчиларининг асарлари қўлёзмасини меҳр билан ўқийман, бу эса партия ходими сифатида менга жуда ёрдам беради. Маданий меросни билмаган киши кўп нарсадан бебаҳра қолади.

— Ўзбекистон Ёзувчилар союзи ҳузуридаги ёшларнинг норасмий бирлашмаси аъзолари бир қанча муаммоларни ўртага қўймоқдалар. Обком шу масала хусусида бирон-бир тадбир кўряптими?

— Ёзувчилар мени «Ўзбек миллий фронти»нинг программаси муҳокамасига таклиф этишган эди. Шуни айтишим керакки, ёшлар қайта қуришга ёрдам беришни истайдилар, қайта қуришнинг фаол иштирокчиси бўлиш ниятидалар ва уларнинг бу истаги мутлақо табиийдир. Биз бу истакни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаймиз, уларга ёрдам берамиз. Аммо улар куч-ғайратларини нимага сарфлашни ҳали тузукроқ билишмайди. Программанинг айрим моддалари XIX Бутуниттифоқ партия конференциясида сўзланган нутқлардан, баъзилари эса Болтиқбўйи норасмий ташкилотларининг программаларидан олинибди, лекин регионларнинг ҳар хиллиги назардан четда қолибди.

— Ўзбекистон халқ ёзувчиси Туроб Тўла миллатлараро муносабатларга бағишланган учрашувлардан бирида республика тараққиётидаги барча ютуқ ва камчиликларга қарамасдан, интернационализм бизнинг бойлигимиздир, деб жуда маъқул гапни айтган эди. Ўзбекистон халқлари ўртасидаги муносабатлар миллий масала хусусида эҳтирослар жўш ураётган мамлакатнинг бошқа регионларидан фарқ қилади, деб ҳисоблайсизми?

— Мен ана шу муносабатлар юмшоқроқ деган бўлур эдим. Республикамизда бошқача маданий ва психологик муҳит таркиб топганлиги, тарихий анъаналарнинг турли-туманлиги ўз таъсирини ўтказмоқда. Ғарбдагилар ҳозир Ўрта Осиёда миллий можаролар, тўқнашувлар бўлиши мумкин, деган тахминни айтмоқдалар. Мен эса миллий можаролар, тўқнашувлар бўлиши шарт эмас, деб ҳисоблайман; ғарбдагилар вазиятни билмасдан ана шу мулоҳазаларни айтмоқдалар.

— Республикадаги илмий кучлар миллий масала юзасидан сиёсий программа тузишга қўшилишганми? Ана шу муаммолар хусусида олимларнинг прогнозлари борми?

— Биз мамлакатдаги йирик олимлар билан ҳамкорлик қилишни истар эдик. Афсуски, бизнинг олимларимиз кўпроқ кабинетда тўқиб чиқилган муаммолар билан, тарихни тадқиқ этиш, нореал режалар тузиш билан банд бўлиб қолишмоқда. Манбаларни билиш учун ўтмишни ўрганиш керак, албатта. Аммо бу тадқиқотларнинг ҳаммаси амалиётда қўлланилиши керак. Биз жамиятшунослардан миллатлараро муносабатлар, атеизм, интернационал тарбия юзасидан комплекс программалар ва мафкуравий жабҳа ходимлари учун конкрет тавсияномалар кутмоқдамиз. Уларнинг асарлари ашёвий далилга асосланиши, мутлақо ҳаққоний бўлиши керак. Бу борада хатолар дарҳол кўзга чалиниб қолади.

Масалан, Москвада «Қрим: бугунги кун ва ўтмиш» китоби нашр этилган эди. Ана шу китобни ўқиб чиқиб, жуда ранжидим. Кўп ноаниқликлар бор. Марказий матбуотда бу китобни ҳақли равишда танқид қилишди. Бизнинг мутахассисларимиз бундан анча қизиқроқ материаллар беришлари мумкин эди.

Олимларимиз корейслар ва қорақалпоқлар, уйғурлар ва турклар, бошқа миллатлар ҳақида ҳам китоблар ёзишлари керак. Ахир бизда Ўзбекистонга турклар қачон келгани тўғрисида кичик брошюра ҳам йўқ. Область партия комитети лекторлар учун кичик қўлланмалар тайёрлади. Лекин, аслида бу илмий зиёлилар қиладиган ишдир. Биз олимлар билан миллий муносабатлар хусусида яқин орада бўладиган учрашувда ана шу масалаларни муҳокама қилмоқчимиз.

— Грузия Компартияси Марказий Комитети ҳузурида миллий масалаларни ўрганадиган социологик марказ ишламоқда. Ўзбекистонда ҳам ана шундай марказ бўладими?

— Яқин орада Тошкент область партия комитети ҳузурида ҳам ана шундай марказ очилади. Биз мутахассис кадрларни қидиряпмиз.

Биз мамлакатнинг етакчи социологлари билан дуруст алоқадамиз. Ҳозир Свердловск, Москва шаҳарларидаги мутахассислар билан миллий масала хусусида биргаликда тадқиқотлар ўтказилмоқда. Район ва шаҳар партия конференцияларини ўтказиш чоғида область партия комитети жамоатчилик, партия активи фикр-мулоҳазаларини диққат билан ўрганди.

— Ўзбекистон регионнинг юрагидир. Биз Ўрта Осиёдаги барча республикалар билан мустаҳкам алоқадамиз. Бу ижобий омилдир. Миллатлараро можаролар хавфи пайдо бўлиши мумкин, деб ҳисоблайсизми?

— Бундай можаролар чиқмайди, деб ўйлайман. Биз чегарадош районлар ўртасида дўстликни мустаҳкамлаш учун бирмунча ишларни қилдик. Масалан, яқинда Ленинобод область партия комитети билан биргаликда халқ хўжалиги, илм-фан, маориф ва маданият соҳасида ўзаро ҳамкорлик қилиш тўғрисида қарор қабул қилинди. Бўка, Бекобод районлари ва Ленинобод областининг районлари ўртасида мустаҳкам алоқа ўрнатилган. Ўрта Осиё ва Қозоғистондаги бошқа республикалар, Иваново области меҳнаткашлари билан ҳам муносабатларимиз жуда яхши. Келажакда Ўзбекистон билан чегарадош республикалар аҳолиси учун истироҳат боғлари, спорт комплекслари бунёд этмоқчимиз. Булар турли миллатларга ва элатларга мансуб бўлган кишилар ўртасида яхши алоқалар ўрнатишга ёрдам берадиган ўзига хос «Дўстлик кўприклари» бўлади.

— Ўзбекистонда юздан ортиқ миллат вакиллари истиқомат қилади. Ўзбек миллий маданияти, рассомлар ижоди, артистлар санъати рус тилида ва бошқа тилларда сўзлашувчи аҳоли ўртасида қандай тарғиб этилмоқда?

— Область партия комитетининг ташаббуси билан санъатшунослик институтида Ўзбекистон халқлари маданиятини пропаганда қилиш маркази очилди. Тошкент областида ўқиш учун юздан ортиқ лекция тайёрланди. Лекторлар ва пропагандистларнинг область районларига энг яхши бадиий коллективлар билан биргаликда чиқиши кўзда тутилган. Бу интернационал алоқаларни мустаҳкамлаш борасида жуда муҳим қадам бўлади. Область партия комитети ҳузурида миллатлараро муносабатлар сектори ҳам тузилди, бу сектордан умидимиз катта. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ҳузурида тилшунослик институти очилиши лозим деб ҳисоблайман, бу илмий даргоҳда ўзбек тили ва республикамизда яшаётган бошқа халқлар тилларини ўрганиш муаммолари чуқур тадқиқ этилган бўлур эди.

Ғарбдаги обрўли политолог (сиёсатшунос)лардан бири, тарихчи олим, Нобель мукофоти лауреати Арнольд Тойнби совет академиги Н. И. Конрадга қуйидагиларни ёзган эди: «Сизнинг мамлакатингиз жуда турли тилларда гаплашадиган ва ниҳоятда турли-туман маданий меросга эга бўлган ҳар хил халқлардан иборатки, у умуман жаҳоннинг моделидир; маданиятлардаги фарқлар, тиллардаги фарқларни федерал асосда социал ва сиёсий бирлик билан муштарак этиб, сиз Совет Иттифоқида жаҳон қандай бўлиши мумкинлигини кўрсатдингиз, умидворманки, келажакда жаҳон ана шундай бўлади».

Доно, аммо мутлақо коммунистик эътиқодда бўлмаган олим тасвирлаб берган модел равшан, тиниқ кундалик реалликка айланиши учун, биз коммунистлар қўлимиздан келган барча ишларни қилишимиз керак.

Н. ПОЛЯНСКАЯ
(ЎзТАГ мухбири).

СССР ДЕЛЕГАЦИЯСИНИНГ МЕКСИКАДАГИ УЧРАШУВЛАРИ

МЕХИКО, 3 декабрь. (ТАСС). СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси П. Ҳабибуллаев бошчилигидаги Мексиканинг янги президенти Карлос Салинас де Гортарининг мазкур лавозимни эгаллашига бағишланган тадбирларда иштирок этаётган СССР делегацияси жума куни ушбу мамлакат ташқи ишлар министри Фернандо Солана Моралес билан учрашди.

Томонлар Совет — Мексика муносабатларининг аҳволи ва истиқболлари ҳақида фикр алмашдилар. СССР билан Мексика узлуксиз ривожланиб бораётган анъанавий алоқаларни қўллаб-қувватлаётганликлари таъкидланди.

Ф. Солана Моралес Мексика давлати янги бошлиғи К. Салинас де Гортарининг халққа мурожаатномасидаги Мексика Совет Иттифоқи билан дўстлик муносабатларини ривожлантириш ниятидадир, деган қисмига эътиборни қаратди.

Ўша куниёқ Совет делегациясининг раҳбари Коста-Рика ташқи ишлар министри Родриго Мадригал Ньето ва Доминикана Республикасининг ташқи ишлар министри Хоакин Рикардо Гарсия билан учрашди.

П. Ҳабибуллаев ўз суҳбатдошларини СССРда содир бўлаётган қайта қуриш жараёни ва Совет Иттифоқининг сўнгги ташқи сиёсий ташаббуслари билан, Марказий Америкадаги кризисни бартараф этиш хусусидаги СССР позицияси билан таништирди. У АҚШ ҳанузгача ҳам мазкур регионга барча қурол-яроғларни етказиб беришни тўхтатиш тўғрисидаги Совет Иттифоқи таклифига жавоб бергани йўқ, деб таъкидлади.

Коста-Рика ташқи ишлар министри барча йўналишлар, шу жумладан, парламент йўли билан икки томонлама алоқаларни ривожлантириш ва иккала мамлакатнинг турли соҳалардаги ҳамкорлигини ривожлантириш муҳимлигини қайд этди.

Доминикана Республикаси ташқи ишлар министри ўз мамлакатидагилар СССРдаги ўзгаришлар жараёнини қойил қолиб, қизиқиш билан кузатиб турибдилар, Совет жамиятини демократиялаш йўлидаги тадбирларни юксак баҳоламоқдалар, деди. У Доминикана Республикаси Контадор группаси мамлакатлари ва мадад группаси куч-ғайратини қўллаб-қувватлаяпти, Марказий Америка муаммоларини, четдан аралашувсиз шу региондаги давлатларнинг ўзи ҳал этишини маъқулламоқда, деб уқтирди.

Учрашувларда СССРнинг Мексикадаги элчиси Р. А. Сергеев иштирок этди.

Кечқурун Совет делегацияси Мексика Президенти Карлос Салинас де Гортари чет эллик меҳмонлар ва дипломатик корпус шарафига ўтказган қабул маросимида иштирок этди.

ЎЗБЕКИСТОН ДЕЛЕГАЦИЯСИ МАЛАЙЗИЯДА

КУАЛА-ЛУМПУР, 3 декабрь. ТАСС мухбири Станислов Бичков хабар қилади: Малайзия Бош министри Маҳатхир Мохамаднинг таклифига биноан Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ғ. Ҳ. Қодиров бугун бу ерга беш кунлик расмий визит билан келди. Унга республика ташқи ишлар министри С. О. Азимов, бошқа расмий кишилар ҳамроҳлик қилмоқдалар. Малайзия пойтахти аэропортида Ўзбекистондан келган меҳмонни ёшлар ва спорт ишлари министри Нажиб Абдулраззоқ, Малайзиянинг бошқа расмий кишилари, СССРнинг Малайзиядаги элчиси А. И. Хмельницкий кутиб олдилар.

Совет Иттифоқидан келган меҳмон бу ерга келгач, берган баёнотида Совет Иттифоқида унинг визитини Совет — Малайзия муносабатларига «яна кўпроқ жўшқинлик, амалий тус бериш» имконияти, деб ҳисоблаётганликларини таъкидлади. «Ҳамкорлигимизни кенгайтириш ва ҳамжиҳатликни чуқурлаштириш учун мумкин бўлган ҳамма ишни қилишдан биз манфаатдормиз». Ғ. Ҳ. Қодиров Ўзбекистон билан Малайзия ўртасидаги савдо-иқтисодий соҳада бевосита мулоқотларнинг истиқболлари тўғрисида гапириб, бундай деди: «Биз фақат анъанавий савдонигина эмас, шу билан бирга ҳамкорликнинг биргаликда иш олиб бориш, халқаро ва регионал лойиҳаларда биргаликда қатнашиш каби формаларини ҳам кўзда тутяпмиз». Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг фикрича, халқлар ўртасида ўзаро манфаатли иқтисодий ҳамкорликни йўлга қўйиш, халқаро кескинликни юмшатиш жараёнига муқарар тус бериш, янгича сиёсий тафаккурни халқаро муносабатлар практикасида қарор топтириш йўлларидан биридир.

Ғ. Ҳ. Қодировнинг Малайзияда бўлиш программасига Маҳатхир Мохамад, бошқа расмий кишилар билан, савдо-саноат палатаси, бир қанча фирмалар ва бирлашмалар вакиллари билан учрашувлар ва суҳбатлар ўтказиш, Ўзбекистон амалий санъати кўргазмасини очиш, Пальма ёғи илмий-тадқиқот институтига ташриф буюриш, Малакка ва Пинанг шаҳарларининг саноат объектлари ва диққатга сазовор жойлари билан танишиш, миллий музейни кўздан кечириш киритилган. Визит давомида Ўзбекистон ССР билан Малайзия ўртасида ҳамжиҳатлик меморандуми имзоланиши кутилмоқда.

Визит Малайзия — Совет муносабатларини, Малайзия билан Ўзбекистон ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашга сезиларли ҳисса қўшади. Совет Иттифоқидан келган меҳмоннинг баёнотида таърифлаб берилган истиқболлар амалга оширилиб, биргаликдаги куч-ғайратларнинг амалий самараларига айланиб қолиши мумкинлигига Малайзияда шубҳа қилмайдилар.

Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий туғилган куннинг 100 йиллиги олдидан

Саҳифа № 7

Келгуси йили ўзбек совет адабиётининг асосчиси Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий туғилган куннинг 100 йиллиги нишонланади. Республикамиз адабиёт ва санъат фидойилари улуғ шоир, санъаткор, бастакор туғилган кунини муносиб кутиб олишга пухта тайёргарлик кўрмоқдалар. Ҳамза ҳақида янги-янги асарлар битилмоқда, саҳна асарлари қўйилмоқда. Қўқон шаҳридаги маданият уйи халқ театрининг ҳаваскорлари Яшин ва Амин Умарийнинг «Ҳамза» пьесасини муҳлислар эътиборига ҳавола қилдилар. Улар ҳар бир ролни меҳр билан ижро этиб, томошабинларнинг олқишига сазовор бўлмоқдалар.

Суратда: «Ҳамза» спектаклидан бир саҳна.

ЗАМОНДОШ У КЕЛАЖАККА ҲАМ...

Қайта қуриш даврида Ҳамза бизга янада яқинлашмоқда, жўшқин фаолияти, бой ижодининг қиммати, салмоғи ва аҳамияти ошиб бормоқда. Айни вақтда у халқимизга янада яқин ва қадрдон бўлиб бормоқда.

Революцион характерга эга бўлган қайта қуриш ўтмишни чуқур таҳлил қилишни, ундан ҳозирги кун учун сабоқлар чиқаришни, энг муҳими, келгусига тўғри назар ташлашни тақозо этмоқда. Бундан ташқари, қайта қуриш янгиликларни қидириб топиш, уларни ҳаётга оқилона татбиқ этиш, кашфиётлар қилишга ўргатмоқда. Қайта қуришнинг муҳим фазилатларидан бири яна шундаки, у ўтмишдаги барча илғор нарсаларга, янги даврнинг руҳига, моҳиятига ҳамоҳанг бўлган, ундаги долзарб масалаларни амалга оширишга, янгича тафаккурга хизмат қиладиган тенденцияларга суянади ва уларни астойдил ҳимоя қилади.

Ана шулар ҳақида ўйлаганимизда, ўтмишни замонга хизмат қилдириш тўғрисида гап кетганда, ўзининг бутун салобати ва кўлами билан кўз ўнгимизда биринчи навбатда Ҳамза гавдаланади. Ҳамза ижодининг гражданлик ва халқчил руҳи, Ватанга чексиз муҳаббат туйғулари, дўстликни мустаҳкамлаш тенденциялари, масъулиятни ошириш талаби, порахўр, бюрократ, амалпараст, ахлоқий бузуқ, иғвогар, виждонсиз кимсаларни фош қилиш пафоси кишини ҳаяжонга соладиган даражада бугунги кунга яқиндир. Бу ижод тарихимизнинг ҳар бир босқичида ўзига хос оҳанг билан жаранглади ва турли даврларнинг ривожида ўзига хос муҳим роль ўйнади.

Улуғ санъаткор ҳамиша халқ билан бирга бўлди, доим унинг орзу-умидлари, манфаатлари, талаблари билан яшади ва курашди. Бутун умри давомида халқини озодликка чиқариш учун интилди, зулмдан қутулган меҳнаткашларни тўла эркинликка эриштириш учун астойдил уринди. Ўзи севган ишчи, хизматчи, деҳқон, оддий солдат, аёлга бахт кулиб боқишини жуда-жуда истарди.

Ҳамза ижодига Ватанига бўлган чексиз муҳаббатнинг тўлиб-тошиб кириб бориши, асарларида халқ юрагидаги гапларнинг завқ-шавқ билан куйланиши, унинг манфаатларига зид турган барча салбий нарсалар — иллатлар, хурофотларнинг нафрат билан қораланиши ҳам санъаткорнинг ички олами мазмунидан келиб чиққан.

Революцион халқ, жанговар замон янгича ижод учун имкониятлар яратган бўлса, унинг куйчиси бўлган Ҳамза улардан маҳорат билан фойдаланиб, ажойиб бадиий кашфиётлар ихтиро этади. Санъаткор адабиётга революцион ўзгаришлар олиб кирди, воқеликдаги янгиликларни бадиий воситалар билан оммалаштирди. Бу [illegible] борлиги. кирди. Инқилобий кучларни, давр яратган янги кишиларни, ўзбек адабиёти ҳали кўрмаган ўзига хос ижобий қаҳрамонларнинг образларини талант ва муҳаббат билан яратди. Муҳими яна шундаки, уларни акс эттириш учун янгича шакл, халққа тушунарли тил топа олди.

Адиб ижодининг энг характерли томонлари хусусида гап кетганида, у адабиётнинг барча жанрларида унумли қалам тебратганлигини алоҳида қайд қилиб ўтиш лозим. Шоир сифатида поэзиянинг турли жанрларида ижод этди, уни янги мазмун ва ўзига хос характерлар билан бойитди. Драматурглик қилиб, саҳна адабиётининг барча хилларида бадиий намуналар яратди. «Бой ила хизматчи», «Паранжи сирларидан бир лавҳа ёҳуд яллачилар иши» драмалари, «Бурунги қозилар ёҳуд Майсаранинг иши», «Туҳматчилар жазоси» комедиялари, «Лошман фожиаси», «Фарғона фожиаси» трагедиялари, «Мухторият ёки автономия» водевили, «Қора соч» опера либреттоси каби дастлабки асарлар ўзбек саҳна санъатининг мустаҳкам пойдевори бўлди. Худди шу пойдевор заминида янги давр драматургияси шаклланди. Проза асарларини «Янги саодат»дан биламиз.

Ҳамзанинг танқидчилик ва санъатшунослик соҳасидаги қарашлари, мулоҳазалари ҳам диққатга сазовордир. Революция арафасида, шунингдек, бошланғич даврлардаги адабиёт ва санъат соҳасидаги фикрларини синчиклаб, чуқур ўрганиб чиқсак, у ҳаққоний позицияда туриб, марксча-ленинча эстетика нуқтаи назаридан келиб чиқиб, бадиий ижоднинг энг қийин, мураккаб масалаларини ёритганига, талқин қилганига амин бўламиз. Адабиёт ва санъатнинг жамиятда, халқ ҳаётидаги муҳим ролини, воқеликни ҳаққоний яратиш масаласини, бадиий ижодда ва саҳнада биронта деталь, ҳатти-ҳаракат ҳам юзаки ёки қалбаки чиқиб қолмаслигини, ҳаётдаги янгиликларни тўғри акс эттиришни, жамият диалектикасига жиддий аҳамият беришни, шакллар, тасвирий воситаларнинг ранг-баранглигига эришишни, ижобий кучга урғу қилишни Ҳамза эстетикасидан топиб оламиз.

Яна бир муҳим факторни ҳам тилга олмасдан ўта олмаймиз. Характерлиси шундаки, унинг ижодида турли-туман шахслар учрайди. Ишчи-хизматчи, деҳқону зиёли, революционеру раҳбар ходимларнинг ўзига хос образлари бирин-кетин [illegible]

«Тўғри сўзла, эй, ўғул,
Тил бурмоғил ёлғонга ҳеч.
Бир масал бор: тўғри сўзлар,
Бошни кесмас қилич».

Ҳамза бутун умри бўйи ҳалоллик ва ҳаққонийлик учун курашган ва ўз ижоди, фаолиятида уларга тўла амал қилган жанговар адибдир. Санъаткорнинг йигирма беш ёшида, ижодининг дастлабки йилларида ёзган мисраларига аҳамият берайлик:

«Ҳақ қули бўлсанг ҳақиқат риштасин тузгил мудом,
Зоҳиру ботин ҳақиқат наҳридин ободдир»

Ёлғон — Ҳамзанинг қаҳр-ғазабига учраган ғоят зарарли иллат. Шу сабабдан ҳам у ҳажвнинг ўткир тиғини алдов, ғирромга қарши қаратди, ундан холис бўлишга астойдил даъват этди.

«Сизда кўп эркан ўзи ёлғон, ако,
Сиз ани аввал сотиб айланг адо»

Ҳамза ҳақиқатдан чекинган, адолатдан юз ўгириб, ғирромлик йўлига ўтган турли типдаги шахсларни бирин-кетин ҳажв қамчиси билан савалади, бор овози билан «ҳақиқат, кўзинг оч», деб жар солди.

Замонамиз руҳидан келиб чиқадиган танқидга Ҳамзанинг «Бир қўрқоқ «масъул ишчи»нинг тилидан» шеъри ҳамоҳангдир. Ундаги қаҳрамон — ўтмиш балоларидан қутила олмаган ходимлардан бири. Бу асарнинг характерли томони шундаки, унда лавозим билан эскилик сарқити ўртасидаги зиддият кўрсатилади. Мансабини сақлаб қолиш учун иллатдан холис бўлиш талаб қилинса, онгидаги сарқит эса, уни орқага тортади. «Масъул ишчи»дан келиб чиқадиган хулоса ибратли. Унда қолоқлик, тўралик, бюрократлик, зўравонлик эмас, балки, янги социалистик ахлоқ енгиб чиқишига ишонч ҳосил қилинади.

Шоир қаламига мансуб «Собиқ бир ижроқўм тилидан», деган ҳажвий шеъри ўзининг ғоят замонавийлиги билан ажралиб туради. Бу асарнинг мазмуни билан танишиб чиқсак, худди бугунги кунларда ёзилгандай туюлади. Унда зўравон ходим, калтафаҳм раҳбар, хушомадни ёғдай ёқтирадиган, танқидни ўлгидай ёмон кўрадиган, порага муккасидан кетган, ҳамма нарсани ўз аршини билан ўлчаб иш кўрадиган, мансабини суиистеъмол қиладиган кимсанинг характеристикаси яққол чизилган.

Бу шеърда айёр, юлғич, кеккайган, ўзига бино қўйган, ҳаётнинг мазмунини ўз бойлиги ва манфаатларида кўрган, замондош дейишга арзимайдиган ғаламис кимсаларни [illegible]гандай бўляпмиз.

Ҳамзанинг тамагир, порахўр, иккиюзламачи, ёлғончи кимсаларга нисбатан муносабати «Тамаъ» шеърида ҳам яққол акс этган:

«Дема-дема кори инсондир тамаъ,
Феъли шум бир кори шайтондир тамаъ...
Қотили номус, шармнинг офати,
Бор-на кулфатларга солгандир тамаъ...
Мардни номард элига қул қилиб,
Ранги рўйин зард қилгандир тамаъ».

Санъаткор тамагирнинг характеристикасини шундай беради, [illegible] у нусхаларини [illegible]каримовлар, ғо[illegible]ёевлар, одиловлардан олгандай. Асарни ўқисак, кўз олдимизга бу порахўрлар ва разиллар, туҳматчиларнинг қиёфаси келиб туради. Бу бадкорларга у халқ билан бирга қаҳр-ғазабини билдиргандай.

Ҳамзанинг қозонга яқин юрсанг, қораси юқар, деган ақидага амал қилиб, муттаҳамлардан қочишга, уларни фош қилишга, ҳеч қачон уларга яқинлашмасликка даъват этиб ёзган сатрлари ҳам ҳозирги замон муаммоларига уйғун жаранглайди. Мана, унинг чиқарган хулосаси. У ўз-ўзига мурожаат этиб:

«Эй, Ниҳон, очликдан ўлсанг чўзма қўл,
Коми заллат қаҳри раҳмондир тамаъ».

Ёзувчининг бу хулосаси фалсафий-дидактик руҳи билангина характерланмайди. У ҳар бир инсонга сабоқ бўлади, уни огоҳлантиради. Бу диққатга сазовордир.

Қабиҳ, ярамас кимса билан улфат тутинган ёки унга хайрихоҳ бўлган, ёки яхшилик қилган кишининг тақдири нима билан тамом бўлишини ҳам санъаткор айтиб кетган.

«Ҳисса: кими ғайрни улфат этар,
Ўз-ўзича бошига кулфат етар».

Худди шундай ҳодисалар Ўзбекистонда кейинги вақтларда содир бўлди. Юзлаб, минглаб кишилар порахўрларнинг, қўшиб ёзган партия ва совет ходимларининг касофатига қолиб кетди. Порахўрлик, ўғирлик ва ёлғондан қутулишнинг бирдан-бир йўли — виждонли бўлиш, нафсни тийиш. Виждонсизлик инсонни турли балоларга гирифтор қилса, нафс балоси уни порага, ўғирликка ундарди. Санъаткор кишиларни бу сарқитлар ботқоғига ботмасликка даъват этиб, ундан қутулиш лозимлигини ўз вақтида огоҳлантирган эди.

«Қуввати бозу била беҳуда урма наъралар,
Марди майдон гар эсанг, нафсингни ўлдур беяроғ».

Қинғир ишнинг қийиғи қирқ йилдан кейин ҳам чиқади, деган халқ ҳикмати Ҳамзага жуда яқин ва қимматли эди. У шунга асосланиб, бадиий-фалсафий хулосалар чиқарганди.

«Ҳисса: кимки бўйла хиёнат қилур,
Бир кун ўзин шуйла хижолат қилур».

Ҳамза ўзингни эр билсанг, ўзгани шер билгин, деган мазмунда иш тутган, ўзгалар манфаатларини, халқ манфаатларини шахсий манфаатлардан юқори қўйиш муқаррар, деган хулосага келган. Бошқаларнинг иззат-ҳурматини жойига қўйишни, уларнинг дилига озор бермасликни, аксинча, уларга ёрдам бериб, кўнглини кўтаришни бадиий воситалар билан талаб қилган.

«Ўзингдан ўзгани атворига таън этма, эй нокас,
Ки ҳар таннинг табиат исмида бир подшоси бор...
Асли тоат шул: ўзингдан ўзгани хушнуд қил,
Муттақиман деб кишилар бағрига солма тароғ».

Ҳамзанинг тўғри тушунишича, ҳар бир сарқит ва иллатнинг, ҳар бир хато ва нуқсоннинг бир сабаби, унинг айбдори бўлади. Ҳамза эса, бу муҳим масалани болалар тарбияси жабҳасида қўяди, нотўғри тарбиянинг қандай кўнгилсиз оқибатларга олиб боришини бадиий шаклда очиб беради. «Боланинг ёмон бўлмоғига сабаб бўлган онанинг жазоси» шеърида шундай ёзади:

«Ҳисса: кимнинг ўғли ёмон, йўқ ажаб,
Бўлгай анга ота, онаси сабаб».

Санъаткор «ҳисса»си, яъни чиқарган хулосасида фақат бола тарбияси билан чекланиб қолинмайди, ёмон нарсаларга сабаб бўлганларнинг ҳаммасини фош қилиш, қоралаш лозимлигига урғу берилади, шу билан умумлаштирилади.

Ҳамза нима нарса ёзмасин, нима иш қилмасин ҳамиша дўстликнинг ёрқин намунасини кўрсатди. У ўз юртини Россия билан ажралмас бир бутунликда тушунди. Адиб Россияни «ватандошимиз» деб атайди, рус тили ва илғор фанни ўрганиш, ундан ибрат олиш масаласини қўяди.

У ўз қаҳрамони Аҳмаджон («Лошман фожиаси») сўзлари билан бундай дейди: «... Зинҳор ҳеч бир кишига қулоқ бермай, болаларингизни ўқитингу ўқитинг. Жоҳил муллаларнинг кофир бўлади, фалон бўлади, деган қуруқ сафсаталарига қулоқ осмай, қизларингизгача ўқитинг! Уларни русчага ҳам ўқитинг!»

Адиб биринчи бўлиб, рус ишчиларини, коммунистларини завқ-шавқ билан куйлади ва уларнинг характерли образларини чизиб берди. Ўзбекларнинг рус ва бошқа халқ вакиллари билан дўстлашишини мадҳ этди, революцион онгни уйғотишда рус халқининг авангардлик ролини қайд қилди. Бу ғоя ёзувчи асарларининг асосий лейтмотивига айланган. Адибнинг Алексеев («Хива инқилоби»), Ванка («Лошман фожиаси») ва қатор персонажлари гарчи саҳнага кўп олиб чиқилмаса-да, лекин уларга бўлган иззат-эҳтиром, самимий муҳаббат асарлардаги воқеалар давомида яққол сезилиб туради.

Бир мисол. Қосимжон («Лошман фожиаси»)нинг сўзларига аҳамият берайлик: «Бизнинг тўпда Ванка деган бир рус рабочий инқилобчи бор эди. Ана шу инқилобчи Ванка қочиб Петроградга кетди. Мен дўстим Ванкани кечалаб поездга чиқариб қўйдим. Менга бир хат кўрсатди. Хатнинг мазмунига қараганда, бугун-эрта ҳуррият қуёши тутади, ер юзидан золимлар битади. Биздек ғариб, фақир меҳнаткашлар бу қора зиндондаги асорат ва ажал занжирларидан бўшалиб ёруғ дунёга чиқади».

Ванка Сибирдаги меҳнаткашларнинг инқилобий ҳаракатига бошчилик қилган, ғалабани таъминлашга ҳисса қўшган коммунист ва ажойиб инсон.

Ҳамза яратган руслар образларининг характерли хусусияти шундаки, улар тўла маънода интернационалистлардир.

Маърифатчи адиб рус маданияти, санъатини ўрганишни, улардан таълим олишни энг асосий вазифалардан бири қилиб қўйган. У бу масалани кенгроқ ва чуқурроқ тушунди. Ҳеч бир адабиёт ёки санъат ўз қобиғида ҳар томонлама ривожлана олмаслигини англаб етади. Халқлар маданиятлари бир-бирига таъсир этиб, ўсиб бориши, шу йўсинда бир-бирини бойитиши — ҳаётий бир жараён эканлигини таъкидлаган. Ҳозирги замон санъатимиз худди шу заминда тараққий этиб борганлиги ҳам Ҳамзанинг ҳақ эканлигини исботлаб беради.

Ҳамза илм масаласига чуқур ёндашади. Унинг фикрича, илм фақат савод чиқаришдан иборатгина эмас, балки, барча ҳаётий муаммоларни ечадиган, уларни амалга оширадиган калит ҳамдир.

Муҳим хулосалардан яна бири, душманга қарши курашиш, бидъатни бартараф қилиш учун қуролланиш керак, ғалаба қуролини эгаллаш лозим. Бундай қурол — илм.

Аёлларни ўқитиш, уларга, айниқса кенг билим бериш Ҳамзанинг диққат марказида туради. Ўқиган, юзи ёруғ, дунёдан баҳраманд бўлган озод хотин-қизларни кўриб Ҳамзанинг боши кўкка етган эди. У аёл шахсини улуғлади, унинг чин севгисини, вафодорлигини олқишлади, ҳар бир соҳада эркакларга ўхшаб барча ҳуқуқларга эга бўлиши учун ҳам бадиий ижоди билан, ҳам амалий фаолияти билан курашди. Айниқса, санъаткор хотин-қизларнинг камситилишига, улар фазилатларининг, ор-номусларининг поймол бўлишига, эзилишларига асло чидаб тура олмас эди. Бу соҳада у бонг уриб, бутун куч-ғайрати билан уларни ҳимоя қилди. Аёлларнинг фожиаларга учрашларининг туб сабаби ҳам уларни менсимаслик, ҳақорат қилишдир. Қаерда бу сарқит кучга кирар экан, ўша ерда фожиалар юз бериши турган гап. Кейинги вақтда республикамизда кўплаб хотин-қизлар ўзларига ўт қўйиб юборишларининг сабабини эски, чиркин одатларнинг авжига чиқишидан ҳам қидириш лозим. Ҳамза худди шундай хурофотлар ва сарқитларнинг ҳаммасига кескин ўт очган эди.

Адибнинг ўз-ўзини идора этиш, давлат маблағини тежаш каби муҳим масалаларга алоҳида эътибор бериши ҳам диққатга сазовордир. Бу жиҳатдан унинг Хўжайли интернати раҳбарлиги тўғрисида ёзган хати жуда характерли: «Мен ва хўжалик мудири ёлғиз муовин ва раҳбар ҳисобинда қолсак. Идора ва хўжалик ишларин чет кишилар бажармай, балки, турмуш билими нуқтаи назаридан талабалар ўзлари идора этиб боқишни билсунлар...»

Совет ҳокимиятининг дастлабки даврида Ҳамза маъмурий буйруқбозликка қарши чиқиб, билиб-билмасдан четдан туриб, ишларга аралашаверишларини қаттиқ қоралайди. Бу журъат эди. Энг муҳими шундаки, бу талаблар худди бугун, қайта қуриш вақтида айтилгандай жаранггламоқда.

Маълумки, ҳозирги кунларда бирор идора ва муассасанинг раҳбарлиги сайлов йўли билан ўтказилиб, демократияга тўла амал қилинмоқда. Тартибга мувофиқ, бир ўринга 2—5 киши кўрсатилиб, уларнинг бири сайлов асосида, кўп овоз олишига қараб танланади. Демак, ҳар бир овоз аҳамиятга эга. Шу сабабдан ҳам лавозимга интилган баъзи кишилар сайловчилар билан гаплашиб, ўзига овоз бериш учун барча чора-тадбирларни кўрадилар. Шу нуқтаи назардан қараганда Ҳамзанинг бундан 62 йил олдин ёзилган «Сайлов олдида» шеъри алоҳида актуаллик касб этмоқда. Қаранг, бу асардаги бой нима дейди:

«Мени сайланг, мени сайланг,
Менинг фарзандларим!
Давлатим бирла сизни
Ўлгунча меҳмон қиламан».

Адиб мансабпарастни ҳажв қилиши жиҳатдан ҳам бизга жуда яқин.

Ҳамза демократияни кенг ва чуқур тушунган. Унингча, демократия инсонларнинг ҳуқуқини тиклаш ва оширишгина эмас, шу билан бирга мажбуриятни кучайтириш, жавобгарликни кўтариш, интизомни мустаҳкамлаш, меҳнатда жонбозлик кўрсатишдир.

«Нафасни қадрини билсанг,
хуш ўткир юрма беҳуда,
Баҳоринг олди ёздур,
орқадан қишлиқ ҳавоси бор...»

Унинг бу қарашлари ҳам ҳозирги даврга мос тушиши билан характерланади.

Ҳамзага оид яна бир гапни тилга олиб ўтмасдан иложимиз йўқ. Кейинги вақтда, айниқса, Русияда христианлик жорий этилганлигининг минг йиллиги муносабати билан баъзи танқидчилар динга қарашлар ўзгариб кетди, шу янгилик заминида Ҳамзанинг асарларини қайтадан кўриб чиқиш, динга ишонувчиларни ҳақорат қилганлиги учун уни қоралашимиз керак, деб юрганлар ҳам топилиб қолди. Бу, албатта, ажабланарли ҳол. Аввалам борки, ҳақиқатан ҳам Коммунистик партия Марказий Комитетининг динга қарашлари бошқача бўлиб кетдими? Бизнингча, масаланинг моҳияти ўзгарган эмас. Ҳамма гап шундаки, В. И. Ленин таълимотида ҳам, ҳамда кейинги даврдаги қарорлар ва раҳбарларимизнинг докладларида ҳам асосий гап марксизм-ленинизм асосларидан чекинмаслик, дин фалсафасини тўғри тушуниш, динга ишонувчиларни ҳақорат қилмаслик устида кетяпти. Шу билан бирга диннинг реакцион томонларини оқлаб, уни ўзларига қурол қилиб олиб, меҳнаткашларни зулукдай сўрган ёлғончи, разил, юлғич руҳонийларнинг қилмишлари фош қилинса фош қилиняптики, маъқулланмаяпти.

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси минбаридан: «Биз номатериалистик, ноилмий дунёқараш бўлмиш диний дунё қарашга ўз муносабатимизни яширмаймиз. Аммо бу диндор кишиларнинг маънавий дунёсига ҳурматсизлик билан қарашга ва бунинг устига материалистик қарашларни қарор топтириш учун ҳар қандай маъмурий тазйиқни қўллашга асос бўла олмайди», деган ғоятда тўғри сўзлар айтилди. Агарда биз Ҳамзанинг шу масалага бағишланган асарларини кўздан кечирсак, улар ўз пафоси билан конференция руҳига мос келишига амин бўламиз. Шу нарсани баралла айтишимиз керакки, Ҳамза динга ишонган камбағалларни, ғарибларни, оддий хизматчиларни ҳақорат қилмаган. Тўғри, агарда улар туҳмат, иғво, алдаш турига илинсалар, разил дин аҳлларининг қалбаки дуоларига ем бўлсалар, ўша вақтдагина улар санъаткорнинг танқидига учраганлар.

Ҳамза ижодидаги асосий гап меҳнаткашларни алдаб, уларнинг бор-йўғини шиладиган, руҳини заҳарлайдиган, жисмоний жиҳатдан майиб қиладиган, эс-ҳуши «худога» хизмат қилиш эмас, балки, қандай йўллар билан бўлмасин бойишни мақсад қилиб қўйган қабиҳ руҳонийларни ўткир ҳажв тиғига олиш устидадир. Унинг бу жабҳадаги концепцияси, ижодининг асосий лейтмотиви қуйидаги мисраларда яққол акс этган:

«Пирикомилни иккидир юзи,
Эл чўнтагида юрганда кўзи.
Устида малла шиладир элни
Қўлга киргунча мол ила қизи».

Шоир ижодини синчиклаб кўздан кечирсак, бу мотивлар унинг кўп асарларидан қизил ип каби ўтади, разил, ёлғончи, юлғич эшон, домлалар бирин-кетин унинг зарбасига учраб борадилар.

«Эшонларни ҳолиндан,
Сўз очма аҳволиндан
Ҳамон тамаъ ишлари
Халойиқни молиндан».

Ёки бўлмаса, «Узилган чечаклар» шеъридаги қуйидаги сатрларни кўздан кечирайлик:

«Бойчечак, мулла эшонлар.
Нега оз ўйлаб кўрмайсиз,
Тангридан, дейсиз, ўзингиз
Тақдирга нега бўйсуниб
Эл алдамай юрмайсиз».

Ярамас дин пешволарини фош қилиш мотивлари Ҳамзанинг поэзиясидан драматургиясига ҳам кенг кириб келган. «Заҳарли ҳаёт» пьесасида ёш қиз Марямни беш хотин устига олмоқчи бўлган ҳазрат, Эшон, очилган ҳалол аёл Фотимага кўз олайтирган домла («Туҳматчилар жазоси»), гўзал Ойхон билан айш-ишрат қилмоқчи бўлган дин аҳллари («Майсаранинг иши»), эрига содиқ бўлган Жамилани алдаб-сулдаб бойнинг қўйнига солиб қўйиш учун арқон эшиб берган руҳонийлар қораланади, фош қилинади, уларнинг асл жиркнач ички оламлари очиб ташланади. Бу мисоллар шуни кўрсатдики, айрим ҳамкасбларимиз ўйлаганидек, динга ишонувчилар эмас, балки, динга хиёнат қилган, меҳнаткашларни алдаган ва талаган руҳонийларгина ҳажв қилинади.

Яна бир масала диққатимизни жалб қилмоқда. Айниқса, охирги вақтда айрим адабиётшунослар, демократия ва ошкоралик ниқоби остида Ҳамза фаолияти ва ижодидан кир қидирмоқдалар, лупалар ёрдами билан хато ва нуқсонлар топишга уринмоқдалар. Аввалам борки, бутун умрини революцияга бахшида этган, унинг самараларини завқ-шавқ билан куйлаган, Совет ҳокимиятини жони-дили билан маъқуллаган ижодкор қандай қилиб реакцион характердаги асарлар ёзиши мумкин? Фараз қилайлик, айрим шеърларида хатоликларга, нуқсонларга йўл қўйгандир. Ахир, санъаткор ижодининг моҳиятини бу камчиликлар белгиламайди-ку? Ҳамзага баҳо берганда, айрим тасодифий ҳодисаларни эмас, балки, унинг ижоди ва фаолиятининг умумий салмоғи ва кўламини, моҳияти ва мазмунини, ҳозирги замон, қайта қуриш даврига қанчалик хизмат қила олиши жиҳатини назарга олишимиз лозим эмасмикин?! Бу томонларига диққатимизни қаратсак, Ҳамза бизнинг замондошимиз бўлиб, бугунги кун талаблари ва вазифаларига лаббай, деб жавоб бериб турибди.

Биз бу билан Ҳамза ижодини идеаллаштириш керак ёки унинг нуқсонларини тилга олиш асоссиз, деган фикрдан узоқдамиз. Энг муҳим гап унинг ижоди ва фаолиятини ҳаққоний ёритиш, уни бугунги кун талабларидан келиб чиқиб талқин қилиш устида кетмоқда. Ҳамзанинг нурли йўлига зўрма-зўраки соя ташлашга, уни ўринсиз камситишга қаршимиз, холос.

Хулоса қилиб айтсак, Ҳамзанинг ижоди бир бадиий олам. Бу ижод катта адабиётимизга бутун салмоғи ва улкан кўлами, буюк эпик қудрати билан таъсир ўтказмоқда, ўз оташин нафасини уфурмоқда. Шу боисдан ҳам ўзбек совет адабиётининг келгуси ривожи Ҳамза ижоди билан узвий боғланиб кетади. Унинг бугунги кунимизга яқинлиги, замондошлиги, келгусида ҳам устоз бўлиб қолишининг боиси ҳам мана шунда.

Атоқли украин ёзувчиси Олесь Гончар қайд қилганидек: «Ҳамза Ҳакимзоданинг юлдузи... бугунги кунда ҳам кўп миллатли совет маданиятимизнинг бепоён осмонида чарақлаб турибди».

Ҳа, буюк маърифатпарвар, инқилоб куйчиси, бетакрор адиб Ҳамза юлдузи абадийдир.

Ҳафиз АБДУСАМАТОВ,
филология фанлари доктори.

«Ҳамза» теплоходи Қора денгиз бўйлаб дунё кезмоқда.

СИЗ КУЙЛАГАН ИНҚИЛОБ

Ҳ. Ҳ. НИЁЗИЙГА

Йўқлаб сизни келдик атайин,
Қаршингизда бош эгдик, устоз.
Шеър ўқингсиз дил ёқиб майин,
Давримиз тенг инқилобга, рост.

Сизни танир бор жумла-жаҳон,
Мангу ўчмас шуҳрат гулхани,
Сайргоҳдир юртингиз Қўқон —
Шеъриятнинг қадим маскани.

Сизга осон бўлмаган ҳеч ҳам,
Ҳаётингиз кураш тимсоли,
Ирodaнгиз метин, мустаҳкам,
Яшагансиз дарё мисоли.

Дилингизда муҳаббатдир жо,
Бизлар билан сафдасиз мудом.
Ҳамма бирдай уйғонмаскан то,
Бонг урасиз, ҳар саҳар, ҳар шом.

Сиз яшаган давр кўп оғир,
Икки ўтнинг орасидай танг.
Ҳали қанча очилмаган сир,
Асаблар ҳам тортилган таранг.

Ўлим кезар ҳар бир қадамда,
Мардга хосдир олдида бормоқ,
Шундай, оғир мушкулли дамда,
Ҳазил эмас қилни қирқ ёрмоқ.

Вужудимни ёққай эҳтирос,
Борлиғимни чулғар ҳаяжон.
Чорлагайсиз: Мудом олға бос,
Ғафлат босиб ётмагин, уйғон.

Ҳаёт тинмай дарёдай оқар,
Из қолдир деб қиласиз хитоб,
Ҳар он менинг дилимни ёқар,
Сиз куйлаган буюк инқилоб.

Исмоил ТЎХТАМИШЕВ.

ТАНБУР

Ўлтиришиб Оқсув бўйида,
Тоғликлар куй тинглашади тек.
Ёруғ кунлар кечар ўйида,
Ҳамза танбур чертаётгандек.

Ҳали гўзал кунлар келади,
Очилади орзулар гулдек,
Офтобдек кунлар кулади,
Ҳамза танбур чертаётгандек.

Кетмончилар кўнгли ёришар,
Қашшоқликка қўйилгандек чек.
Қўшиқларга қалблар қоришар,
Ҳамза танбур чертаётгандек.

Ҳув олисда куйлар мажнунтол,
Баҳор унга бағишлабди эрк.
Рўшнолик топмайди завол,
Ҳамза танбур чертаётгандек.

Қир қўйнида жаранглар жилға,
Майсаларнинг бошлари эгик.
Батраклар шод, ўзлигин илғаб,
Ҳамза танбур чертаётгандек.

Куйлаб-куйлаб оқмоқда Оқсув,
Ўзанига излагандек эрк.
Қалб ғуборин қўшиқ-ла ювиб,
Ҳамза танбур чертаётгандек.

Ўрмон ОМОНОВ.

САМАРҚАНД. Алишер Навоий номли Самарқанд давлат университети бу йилдан бошлаб астрофизиклар касби бўйича янги мутахассислар тайёрлай бошлади. Бу ерда янги мутахассисликка оид кафедра, «Космофизика» тўгараги ишлаб турибди.

Суратда: кафедра катта ўқитувчиси Нурилло Сирожов (олдинги планда) студентлар билан машғулот пайтида.

Р. Ғофуров фотоси. (ЎзТАГ).

УЗОҚ МУДДАТЛИ «БУЮК ИПАК ЙЎЛИ» ПРОГРАММАСИ

2 декабрь куни Тошкентда «Буюк ипак йўли» программаси бўйича регионал семинар-кенгаш очилди. Семинар-кенгашга чорловчи афишаларда шарқ миноралари ва масжидлари ёнида ўтаётган карвон тасвирланган. Семинар-кенгашни Совет маданият фондининг Ўзбекистон республика бўлими ташкил этди. Учрашувда мамлакатнинг таниқли олимлари — Москва, Ленинград, қардош республикалардан келган археологлар, этнографлар, тарихчилар иштирок этишмоқда.

Совет маданият фонди қабул қилган узоқ муддатли «Буюк ипак йўли» программаси шарқшунослик ўлкашунослигини қайта тиклаш ва ривожлантиришни ҳамда уни ўрганиш орқали жонажон ўлка маънавий маданияти ва тарихига эътиборни жалб этишни, гуманитар соҳада иш олиб бораётган зиёлилар фаолиятини ривожлантиришга кўмаклашишни ўз олдига асосий мақсад қилиб қўяди.

— Бу энг катта қадимий йўл бутун Ўрта Осиё бўйлаб, асосан ҳозирги Ўзбекистон территорияси бўйлаб ўтганлиги маълум. Шу сабабли биз Тошкентни «Буюк ипак йўли» программаси ўтказиладиган марказ қилиб танлаш ҳақида таклиф киритдик, — деди Совет маданият фонди Ўзбекистон республика бўлими правлениесининг раиси, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг вице-президенти Э. Ю. Юсупов. — Карвонлар бу йўлдан ипак ташишдан ташқари, турли регионларнинг турмуши ва урф-одатлари ҳақидаги маълумотларни, санъат асарлари ҳамда қадимда яшаган мутафаккирларнинг китобларини тарқатар эди. Программанинг вазифаларидан бири Тинч океан қирғоқларидан жануби-шарқий Европагача чўзилиб кетган бу энг катта транспорт йўли ўтган ерлардаги халқларнинг маданий-тарихий меросини қайта тиклашдан иборат.

Маданият фондининг Ўзбекистон бўлими олға сурган таклифларда, жумладан, муҳим тарихий ва маданий аҳамиятга эга бўлган бир қанча ноёб ёдгорликларни қайта тиклаш, янги туристик маршрутларни вужудга келтириш, кўргазмалар, кутубхоналар, театрлар очиш, халқ этнографик ансамблларини тузиш, халқ ҳунармандчилиги марказларини қайта тиклаш ҳақида айтилади.

(ЎзТАГ).

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ЭЛЕКТРДАН ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ!

Айрим гражданларнинг электр иситиш приборларидан пала-партиш фойдаланиши оқибатида носоз электр сим тармоқлари ва электрарматуралар ёнғин чиқишига сабаб бўлади.

Электр иситиш асбобларини тез аланга оладиган предметлар, шунингдек парда ва дарпардалар, гулқоғоз ёпиштирилган деворлар, ёғоч тўсқичлар яқинига қўйманг. Айниқса бу хил асбобларни ҳеч қачон болалар ёнида назоратсиз қолдирманг. Иссиқ дазмолдан фойдаланаётганингизда уни фақат сопол ёки ғишт таглик устига қўйиб ишлатинг. Дазмоллашни тугатганингиздан сўнг уни электр манбаларидан ажратиб қўйишни эсдан чиқарманг.

Айниқса электр чойнакларни ўз вақтида ўчириб қўйишни унутманг. Агар унинг штепселини ўз вақтида ток манбаидан узмасангиз, сув буғланиб камаяди, чойнак корпуси қаттиқ қизиб, унга тегиб турган нарсаларни куйдириши мумкин.

Энг кўп ёнғинларнинг келиб чиқишига электр печлар сабаб бўлади. Шу сабабли фақат фабрикада тайёрланган печлардан ёнғинга қарши кураш чораларига риоя этган ҳолдагина фойдаланишга рухсат этилади.

ЭЛЕКТР ЕРИТГИЧ АСБОБЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШДА ҚУЙИДАГИЛАР ТАҚИҚЛАНАДИ:

— электр симларини михга илиш;
— иссиқ кавшарлашсиз ва изоляциясиз симларни улаш;
— электр симлари устидан гулқоғоз ёпиштириш;
— электр лампочка абажурларини қоғоз ёки чит материаллари билан алмаштириш;
— носоз розетка, виключатель, патрон ва электр иситгич асбобларидан фойдаланиш;
— электр сим тармоқлари ва включателларга кийим-кечакларни осиш;
— телевизор ва радиоприёмникларни назоратсиз қолдириш.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКА КЎНГИЛЛИ ЎТ ЎЧИРИШ ЖАМИЯТИ.

«СОЮЗТОРГРЕКЛАМА» БУТУНИТТИФОҚ БИРЛАШМАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН АГЕНТЛИГИ

Газетхон:

ХАБАР ҚИЛАДИ.

Янги туғуруқхона

Яқинда Тошкент шаҳрида 75 ўринга эга бўлган янги туғуруқхона ишга тушди. Замонавий туғуруқхона Англия, Австрия, Бельгия, Венгрия ва мамлакатимизда ишлаб чиқарилган медицина аппаратлари билан жиҳозланган.

Йил охиригача туғуруқхона қошида 55 ўринга эга бўлган «Кундузги стационар» ташкил этилади. Бунда айниқса, кўп болали ва оилавий шароити туфайли кечаси даволанишга имконияти йўқ аёллар кундузи даволаниб, бутун зарур муолижаларни олгач, кечки пайт хонадонларида бўлишади.

З. АНОРБОЕВА.

ТАНҚИД ҚИЛАДИ.

Экранимиз йўқолди

Мактаб ислоҳоти ҳақидаги тарихий қарорлар мактаб, маориф ходимларини янгича ишлашга руҳлантирди. Лекин иш жараёнида мактаб ва маориф жамоатчиликдан ажралиб қолгани маълум бўлиб қолди. У қайта қуришда, таълим-тарбияни яхши босқичга кўтаришда, ўқувчилар коллективини ўз-ўзини бошқариш ишида ўзини оқламай қўйди, ўқувчи ва ўқитувчи меҳнати тўғри баҳоланмади.

Биз бу камчиликларнинг олдини олиш учун аниқроғи, мактаб-маориф ишини оила ва жамоатчилик билан алоқани кучайтириш учун синф ўқувчилари экранини ташкил этдик. У ўқувчиларни, синф раҳбарларини, ўқитувчиларни онгли ва ижодий ишлашга, янгича ишлашга чорлади. Натижада синф экранларидан мактаб экранлари ҳосил бўлиб, унинг якунида ҳар бир синфнинг ўрни, давомати, ўзлаштириши, қолдирилган дарслари, тартиб, интизом, тозалик, мактаб мулкини сақлаш каби ишларга баҳо берилади, унда яхши натижага эришганлар рағбатлантирилади, охирги ўринни олган синфлар ва синф ўқувчилари огоҳлантирилиб, назоратга олинади ва ёрдам уюштирилади. Бу янгича ишлаш мактабнинг ҳамма ходимларига, ташкилотларига ўз таъсирини ўтказди.

Бу тажрибамиз марказий ва область газеталарида бир неча марта ёритилди, уни ўқиган қўшни район ва область маорифчилари ўз ишларига ижодий тадбиқ этмоқдалар. Лекин районимиз мактаб ва маориф ходимлари бу янгиликни кейинги вақтда жорий этмаётирлар. Қайта қуриш талабларига жавоб беролмай, экран таъсирида ишлашдан чўчиб, янгича ишлашдан ўзини олиб қочишга уринаётган педагоглар уни йўқ қилишга уринмоқдалар.

А. МИРЗАЕВ,
Б. МИРЗАЖОНОВ,
ветеран ўқитувчилар.
Пахтаобод райони.

ТАКЛИФ КИРИТАДИ.

Сиз нима дейсиз?

Мактабимизда 6 та куни узайтирилган группа ишлаб турибди. Унинг иш фаолиятини айнан келтирмоқчиман. Дарс эрталаб соат 8.30 да бошланади, соат 13.00 да тугайди. Сўнг куни узайтирилган группа соат 13.00 дан 18.00 гача давом этади. Болалар бу ерда овқатланади, дарс тайёрлашади. Қолган 3 ё 4 соат фақат ўйин билан банд бўладилар. Дам олиш учун шароит йўқ. Бундай аҳволда улар мажруҳ бўлиб қолишмасмикин? Сиз нима дейсиз!

Н. АБДУНАЗАРОВ,
Пастдарғом районидаги 79-мактаб ўқитувчиси, СССР халқ маорифи аълочиси.

● Ахборот

Область мухбирларимиз хабар қиладилар.

НАМАНГАН

Муддатидан илгари

✦ Уйчи райони марказида юқумли касалликлар шифохонаси ишга тушди.

Илгари юқумли касалликка чалинганлар Чўртук қишлоғидаги мослаштирилган бинода даволанишарди. Сой, Ёрқўрғон қишлоқларидаги шифохоналар ҳам ночорликдан ташкил этилган эди. 120 ўринли янги шифохонанинг ишга туширилганлиги ана шу тарқоқ касалхоналарни бирлаштирди, беморларга тез, малакали тиббий ёрдам кўрсатиш ва аҳолини диспансия кўригидан ўтказишга қулай шароит яратди.

Шифохона биносини 133-механизациялашган кўчма колонна қурувчилари муддатидан икки ой илгари ишга туширдилар.

АНДИЖОН

Яхши усул

● Илгари Ленинскдаги 1-пахта тозалаш заводида қабул қилинган пахта хўжаликлар бўйича ҳисоб-китоб қилинарди.

Шу мавсумдан бошлаб тажриба тариқасида завод маъмурияти ҳар бир бригада бўйича ҳисоб-китоб қилишни йўлга қўйди. Бу янгилик деҳқонлар масъулиятини оширади, уларнинг пахта сифатига муносабатини ўзгартиради.

Корхонада «АСХ-1» маркали янги аппарат ўрнатилди. У пахтанинг ифлослиги, намлигига, толанинг қуввати ҳамда сортини тез ва тўғри аниқлашга хизмат қилади. Бу янгилик пахтакорлар билан завод ишчилари ўртасидаги келишмовчиликларга ҳам барҳам беради.

ТАСС АХБОРОТИ

1988 йил 4 декабрда Москва вақти билан соат 8 дан 20 минут ўтганда Совет Иттифоқида Янги Ер ороли районида 20 килотоннадан 150 килотоннагача қувватли ер ости ядро портлатиши ўтказилди.

Мазкур синов ҳарбий техникани такомиллаштириш мақсадида ўтказилди.

ХОТИМА

Москвада матбуот конференцияси

Илгари матбуотда хабар қилинганидек, Оржоникидзе шаҳрида 1 декабрь куни қуролли жиноятчилар группаси 30 нафар мактаб ўқувчиси ва уларнинг муаллимасини гаров сифатида ушлаб қолган эдилар. Бандитлар автобусда уларни Минеральние Водига олиб бордилар ва у ерда чет элга учиб кетиш мақсадида ўзларига самолёт берилишини талаб қилдилар. Болаларни қутқариб қолиш учун уларга самолёт берилди, шундан сўнг гаровга олинганлар қутқариб қолинди. Болаларни қутқариш операцияси қандай ўтганлиги ва бу фавқулодда ҳодисанинг хотимаси ҳақида Москвада, СССР Ташқи ишлар министрлигининг матбуот марказида 3 декабрда бўлиб ўтган матбот конференциясида сўзлаб берилди.

Совет ва чет эл журналистларига қуролли жиноятчилар тушган ИЛ-76 самолёти 2 декабрь куни Тель-Авив аэропортига қўнганлиги, 3 декабрь куни экипаж аъзолари билан СССРга қайтаётганлиги айтилди. Бандитларга келганда эса Совет томонининг илтимосига жавобан Исроил маъмурлари уларни Совет Иттифоқига топширишга рози эканликларини айтдилар. 3 декабрь куни қонунни бузган кишиларни олиб келиш учун Исроилга махсус группа жўнатилмоқда, деди журналистларга СССР ташқи ишлар министрининг ўринбосари Б. Н. Чаплин.

Матбуот конференциясида СССР Давлат хавфсизлиги комитети раисининг ўринбосари В. А. Пономарев 10-12 яшар мактаб ўқувчиларини қутқаришга қаратилган мураккаб операция қандай ўтгани ҳақида сўзлаб берди. Давлат хавфсизлиги комитети, СССР Ички ишлар министрлиги, Ташқи ишлар министрлиги ва Граждан авиацияси министрлиги вакилларидан иборат оператив танглик штабининг асосий вазифаси, деди у, нима бўлса ҳам болаларни ва ўқитувчини бандитлардан қутқариб қолишдан иборат эди. Танглиқ штабига болалар ҳаётини сақлаб қолиш учун барча ҳуқуқлар, шу жумладан асосий ва резерв самолёт, валюта маблағи бериш ҳуқуқи берилди. Совет раҳбарияти қутқарув операциясининг боришини диққат билан кузатиб турди. Ҳозир ҳамма болалар ўз уйларида.

В. А. Пономарев тафсилотларни маълум қилар экан, автобусни эгаллаб олишга илгари уч марта судланган, шу жумладан қуролли талончилик учун судланган бандит раҳбарлик қилганлигини айтди. Террорчилар ов милтиқлари, қирқма милтиқ ва портловчи моддалар билан қуролланган эдилар. Улар автобусга бензин тўла канистрларни олиб чиқишди ва бензиннинг бир қисмини автобус ичига тўкиб, болалар билан бирга автобусга ўт қўйиб юборишларини айтиб дўқ қилдилар.

Тегишли органлар каллакесарлар бошлиғи билан алоқа боғлашга муваффақ бўлди. Террорчиларни гаровга олинган болаларни бўшатиб юборишга, уларнинг ҳаётини хавф остида қолдирмасликка кўндиришга уриниб кўрдилар. Бандитлар транспорт самолёти, пул ва СССР билан дипломатия муносабатлари ўрнатмаган давлатга учиб кетишга имконият беришни талаб қилдилар. Террорчилар ана шундай давлат сифатида Исроилни танладилар.

Чекистлар узоқ музокаралар олиб бориш йўли билан бандитларни гаровга олинган болаларнинг бир қисмини озод қилишга кўндирдилар. Операция иштирокчилари ҳар қандай бўлса ҳам болаларни қутқариб қолиш мақсадида ҳатто бандитларга наркотиклар беришга ҳам рози бўлдилар, чунки жиноятчилар ана шундай талабни ҳам қўйган эдилар.

2 декабрь куни кечқурун бандитлар ўз ихтиёрига берилган ИЛ-76 транспорт самолётини олдин тинтиб чиқиб, сўнгра болаларнинг қолганларини ва муаллимани қўйиб юбордилар. Ана шу пайтдан бошлаб экипаж аъзолари уларнинг қўлида гаровга олинган кишилар бўлиб қолдилар.

Б. Н. Чаплиннинг айтишича, СССР Ташқи ишлар министрлигининг топшириғига мувофиқ Исроилда вақтинча ишлаётган совет консуллик группаси ҳали самолёт учмасдан туриб, маҳаллий маъмурлар билан алоқа ўрнатди. Исроил томони самолётни қабул қилишга розилик берди. Исроил маъмурлари бандитларни совет маъмурларига топширишга, самолётни ва террорчилар ўзлаштирган пулни қайтариб беришга тайёр эканлигини айтиши муносабати билан СССР Ташқи ишлар министрлиги уларга миннатдорчилик изҳор қилди.

(ТАСС).

ОПЕРАЦИЯ ТУГАЛЛАНДИ

МОСКВА, 4 декабрь. (ТАСС мухбири). Мамлакатдан чиқиб кетиш имкониятига эга бўлиш учун Оржоникидзе шаҳрида 1 декабрь куни 30 нафар бола ва уларнинг муаллимасини гаров тариқасида ушлаб қолган тўрт террорчи бугун СССРга қайтариб келтирилди.

Террорчилар Москвага аэрофлотнинг Тель-Авивдан иккита махсус рейсида олиб келинди. Илгари гаров тариқасида бўлган экипаж бошқарган биринчи ИЛ-76Т самолётида бандитларнинг бошлиғи П. Якшиянц ва яна бир жиноятчи келтирилди. Иккинчи ТУ-154 самолётида эса, тўданинг бошқа икки аъзоси ва жиноятчилар бошлиғининг хотини бор эди. Террорчиларга уларнинг талаби билан берилган пул ҳам Совет томонига қайтарилди.

СССР Давлат хавфсизлиги комитети, Ички ишлар министрлиги, Граждан авиацияси министрлиги ва Ташқи ишлар министрлиги вакилларининг ўзаро келишиб ҳаракат қилишлари операциянинг муваффақиятли ўтишига ёрдам берди.

Ўзбекистон ССР Давлат балиқ хўжалиги комитетининг
ИЧКИ СУВ ҲАВЗАЛАРИДА БАЛИҚ ХЎЖАЛИГИ ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ
прогнозлаштириш лабораторияси бўйича вакант вазифаларга
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ
Лаборатория мудири (биология фанлари кандидати); кичик илмий ходим.
Конкурс муддати — 19 декабргача.
Ҳужжатлар қуйидаги адресга жўнатилсин: 702207, Тошкент область, Коммунистик райони, «Ленин йўли» колхози, 1-участка, «Ташрибопитомник».

●

М. И. КАЛИНИН НОМИДАГИ АНДИЖОН ДАВЛАТ МЕДИЦИНА ИНСТИТУТИ
1988 йил учун «Хирургия» ихтисослиги бўйича
СИРТҚИ АСПИРАНТУРАГА КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ
Ҳужжатларни топшириш муддати — эълон чиққан кундан бошлаб 15 кун.
Справкалар учун институтнинг аспирантура бўлимига қуйидаги адресга мурожаат қилинсин: Андижон шаҳри, Навоий проспекти, 136-уй. Телефон: 5-44-27.

●

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг
ЎСИМЛИКЛАР ЭКСПЕРИМЕНТАЛ БИОЛОГИЯСИ ИНСТИТУТИ
Республика областларида ишлаш учун «ўсимликшунослик» ихтисослиги бўйича маданий ўсимликлар агроэкологияси лабораториясининг кичик илмий ходими вакант вазифасига
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ
Конкурс муддати — 13 декабргача.
Ҳужжатлар қуйидаги адресга жўнатилсин. 700125, Тошкент шаҳри, Ф. Хўжаев кўчаси, 28-уй. Телефон: 62-05-27.

●

Ташкилотлар, корхоналарнинг раҳбарлари диққатига!
Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетининг ипакчилик бош бошқармаси Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети қошидаги
«ИПАК» РЕСПУБЛИКА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БОШҚАРМАСИ
қилиб
ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИЛДИ
Даъволар 13 декабргача қуйидаги адресда қабул қилинади: 700000, Тошкент шаҳри, Энгельс кўчаси, 62-уй.

Корхоналар ва ташкилотларнинг раҳбарлари диққатига!
БЎСТОНЛИҚДАГИ «ҒАЗАЛКЕНТ» РЕМОНТ-ИШЛАБ ЧИҚАРИШ КОРХОНАСИ
Д-108, Д-160, СМД-14 дизель двигателларини капитал ремонт қилиш ҳамда Т-130 тракторига гусеницалар тайёрлаш бўйича 1989 йил учун
БУЮРТМАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ
Эълон чиққан кундан бошлаб икки ҳафта муддат ичида қуйидаги адресда шартнома тузиш зарур: 702121, Тошкент области, Бўстонлиқ райони, «Паргос» алоқа бўлими. Телефон 21-814.

●

Ташкилотлар, корхоналар ва муассасаларнинг раҳбарлари диққатига!
«УЗОРГТЕХКОЛХОЗСТРОЙ» РЕСПУБЛИКА ЛОЙИҲАЛАШ-ТЕХНОЛОГИЯ ТРЕСТИ
ТУГАТИЛДИ
Даъволар 30 декабргача қуйидаги адресда қабул қилинади: 700121, Тошкент шаҳри, Фарҳод кўчаси, 51-уй. Телефонлар: 53-73-07, 53-71-33.

●

Корхоналар ва ташкилотларнинг раҳбарлари диққатига!
Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети қошидаги
ПАХТА ВА КАНОП МАҲСУЛОТЛАРИНИ «УЗХЛОПКОСБИТ» СОТИШ БОШҚАРМАСИ
ТУГАТИЛДИ
Даъволар 1988 йилнинг 20 декабригача қуйидаги адресда қабул қилинади: 700070, Тошкент шаҳри, Ш. Руставели кўчаси, 8-уй.

●

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг
«УЗГЛАВМЕДТЕХНИКА» БОШҚАРМАСИ ВА «МЕДТЕХНИКА» БАЗА ЭКСПЕРИМЕНТАЛ ЗАВОДИ
1989 йил 1 январдан
ТУГАТИЛАДИ
Даъволар тугатиш комиссиялари томонидан 1989 йил 3 январгача қуйидаги адресда қабул қилинади: 702164, Тошкент области, Оржоникидзе райони, «Геофизика» посёлкаси.

Сатиранинг ўткир тиғи

Руминияда нашр этиладиган «Урзика» сатирик журнали республикамизга ўз муаллифларининг энг ҳозиржавоб ҳамда қувноқ, кулгили асарларини олиб келди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг клубида очилган кўргазмага мазкур журналда чиқарилган 60 га яқин асар қўйилган. Руминиялик сатирик рассомларнинг бундай кўргазмаси Тошкентда биринчи марта уюштирилди. Бунда «Урзика» нинг ҳамкасблари — «Крокодил» ва «Муштум» журналларининг хизмати катта.

Кўпгина расмлар бу ерга узоқ сафарлардан сўнг келган. Гап шундаки, уларнинг кўпи Франция, Япония, Бельгия, Польшада ўтказилган халқаро кўргазмаларда намойиш этилган. Улар Штефан Попас, Раду Попович, Павел Ботезату, Константин Чиосу, Кристиан Топон, Виорел Теок — Наста, Виржила Мулитарунинг асарларидир.

— Булар бизнинг «Ўткир тиғли» асарларимиздир. Уларда турли-туман ғоялар мужассам бўлган, — деди бош редактор Тудор Попеску журналнинг доимий муаллифлари ҳақида фикр билдириб.

Руминиялик рассомлар «Ҳажв тиғи»га олган муаммоларнинг доираси жуда кенг — уларда урушга қарши мавзулардан тортиб оддий мактаб муаммоларигача қаламга олинган. Бир лаҳзада кечадиган ҳақиқий ҳаёт аниқ акс эттирилганлиги томошабинда дунё-дунё ҳисҳаяжон қўзғатади. У расмларни томоша қилар экан, мийиғида жилмайиб қўяди, чеҳрасига табассум югуради, ўзини унутиб хохолаб кулиб юборади.

— Руминиялик сатириклар ҳозир қайси мавзуларни янада кўпроқ қаламга олишмоқда?

— Журналимизда асосий ўринлардан бирини экология мавзуси эгаллайди, — дейди Т. Попеску. — Гражданларнинг ижтимоий жиҳатдан пассивлиги, уларнинг меҳнатга бефарқ муносабати, бойлик орттиришга, енгил-елпи пул топишга интилишлари, хизмат соҳасидаги тартибсизликлар ҳам бизни ташвишга солмоқда. Сизда ҳам, бизда ҳам умумий муаммолар кўп. СССРдаги қайта қуриш кўпгина салбий ҳодисаларни кўрсатиб берди. Бундай ҳодисалар сатириклар учун ҳамма вақт мавзу бўлиб келган, лекин улар ҳар доим ҳам ўз ижодий имкониятларини тўла рўёбга чиқара олмас эдилар. Энди эса мумкин. Руминияда ҳам қачонлардир қаламга олиниши тақиқлаб қўйилган мавзулар ижодкорлар ёрдамида одамларга етказилмоқда.

Тудор Попеску Самарқанддаги «Майиз» карикатурачилар клуби аъзоларининг ижодига катта баҳо берди. У бу йил «Урзика» журналининг икки саҳифаси ана шу рассомларнинг ижодига бағишланганлигини маълум қилди. Самарқандлик ижодкорларнинг асарлари йиллик альманахга ҳам киритилган. Т. Попеску ўзбекистонлик сатирик рассомларнинг асарлари келаси йилда ҳам йиллик альманах саҳифаларини безайди деган умидда.

— Биз ҳамкорлик қилишимиз зарур, — деди сўзининг охирида «Урзика» бош редактори. — Карикатураларни таржимасиз ҳам осонгина тушунса бўлади, биргалашиб умумий муаммоларни бартараф этиш эса ундан ҳам енгил.

Э. ТУХВАТУЛЛИНА,
ЎзТАГ мухбири.

● Спорт

ВОЛЕЙБОЛ:

ДАСТЛАБКИ ОЧКОЛАР

Аёллар олий лига командалари ўртасида мамлакат чемпионатининг дастлабки тур ўйинлари бўлиб ўтди. Командалар уч группага бўлинган ҳолда Москва, Олмаота ва Свердловск шаҳарларида куч синашдилар. Командалар олти мартадан майдонга тушишди. Ҳозирча Свердловскнинг «Уралочка» ҳамда Олмаота уйсозлик комбинати волейболчилари имкониятлардан тўлиқ фойдаланиб, 6 тадан очко билан пешқадам бўлишди. Пойтахт армиячилари, Запорожьенинг «Орбита», Одесса медицина институти ҳамда Бокунинг БЗБК коллективлари тўрттадан очко тўпладилар. Москва ва Каунас динамочилари биронта ҳам очко ололмадилар. Тошкентнинг «Автомобилист» командаси қизлари икки ғалаба билан саккизинчи ўринни эгаллаб туришибди.

БАСКЕТБОЛ:

КУЧЛИЛАР АНИҚЛАНДИ

Европа чемпионати саралаш учрашувлари ниҳоясига етди. 16 команда 4 группага бўлиниб куч синашди. Ҳар бир группадан иккитадан финалчи аниқланиб, жами 8 команда Европа чемпионати ҳал қилувчи ўйинларига йўлланма олди. Чунончи, Греция, Голландия, Югославия, Болгария, Италия, Испания, СССР, Франция командалари чемпионлик учун баҳс юритадилар. Совет баскетболчилари саралаш ўйинларида 6 марта ғалаба қозониб, 12 та очко тўплашди.

«Совет Ўзбекистони»нинг навбатдаги сони 8 декабрда чиқади.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

● Тингланг, томоша қилинг

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

6 ДЕКАБРЬ, СЕШАНБА

МТ-I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — «Якшанба, олти яримда». Бадиий фильм 1 ва 2-сериялар. 11.30 ва 16.00 — Янгиликлар. 16.10 — Қайта қуриш прожектори. 16.20 — Ҳужжатли фильм. 16.40 — Спорт ва шахс. 17.10 — Ҳужжатли фильм. 18.10 — XXI асрга экспедиция 19.10 — Дунё воқеалари. 19.25 — Китоб ва жамият. 20.15 — «Якшанба, олти яримда». Бадиий фильм, 1-серия. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Финляндия миллий байрамига. 23.15 — Ҳужжатли фильм. 23.45 — Дунё воқеалари. 24.00 — Матбуот билан учрашув.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Илмий-оммабоп фильм. 9.35 — Физика. 11.05 — СПТУ ўқувчиларига. 11.35 — Тарих. 12.05 — Француз тили. 13.05 — «Ғариблар» фильм-спектакль. 15.35 — Янгиликлар. 15.45 — Сахалин рус халқ хори куйлайди. 18.35 — Янгиликлар. 18.45 — Музикали киоск. 19.15 — Ритмик гимнастика. 19.45 — Ҳужжатли фильм. 19.55 — Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Концерт. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Ҳужжатли фильмлар. 23.05 — «Лаъли Бадахшон» ансамблининг концерти. 23.20 — Янгиликлар. 23.30 — Баскетбол. Кубок эгаларининг кубоги. Эркаклар. Жальгирис (Каунас) — АЕК (Греция).

ЎзТВ-I. 15.00 — Болалар учун фильм. 15.30 — Телефильм. 16.05 — «Аёллар салтанати». Бадиий фильм. 17.30 — Қизиқарли математика. 18.00 — Янгиликлар. 18.10 — Ўзбек тилини ўрганамиз. 18.40 — Ёнғиннинг оқибати. 19.10 — Санъат олами. 19.45 — Комсомол прожектори. 20.00 — Ахборот. 20.20 — Телефильм. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Ўзбекистон композиторлари — студиямиз меҳмони. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Илғор тажриба мактаби. 22.55 — Музикали учрашувлар.

ЎзТВ-II 19.35 — Телефильм. 20.00 — «Ота меҳрини кўрмаганлар». Бадиий фильм. Фрунзе. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Минотавр ҳузурига ташриф». Бадиий фильм, 2-серия.

РАДИО

Биринчи программа. 8.30 — Қўшиғимиз сизга армуғон. 9.30 — Э. Йўлдошев куйлайди. 9.45 — Ўзбек тилини ўрганамиз. 12.10 — Ишчинома. 12.30 — «Ойдан тушган қиз». Ҳикоя. 12.50 — Эстрада миниатюралари. 13.00 — Ўзбекистон чорвадори. 13.30 — Музикали — информацион программа. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.30 — Болалар шеърияти радиокутубхонаси. 15.50 — Врач маслаҳати. 18.15 — «Дўстлик сарчашмалари». 18.30 — Тошкент — тинчлик ва дўстлик шаҳри. 19.20 — Фонотекамиз хазинасидан. 19.50 — Халқаро кундалик. 21.10 — Қармоқ. 21.30 — Қишлоқ меҳнаткашлари учун концерт. 22.45 — М. Муртазоев қўшиқлари. 23.00 — Оқшом тўлқинларида.

СОВЕТ УЗБЕКИСТОНИ
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР
Издается на узбекском языке

Редакция адреси: 700083, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.